

Orman ve Av

- ◆ TOD Marmara Şubesi
5. Olağan Genel
Kurulu Gerçekleştirildi
- ◆ Enerji Gereksinmesinin
Karşılmasına
Ormancılığımızın Katkıları
- ◆ AB Doğa Koruma
Yaklaşımlarının
İncelenmesi

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TARAFINDAN İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR.

Yıl: 2018 | Ocak - Şubat | Sayı: 1 | Cilt: 96 |
ISSN 1302-040X

**TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ ADINA
SAHİBİ**

GENEL BAŞKAN
Fevzi KALELİ

**SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nihat ÖZ**

EDİTÖR
Prof. Dr. Sezgin ÖZDEN
ozden@karatekin.edu.tr

YAYIN KURULU
Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR
Prof. Dr. Oktay YILDIZ
Doç. Dr. Cihan ERDÖNMEZ
Yrd. Doç. Dr. Nimet VELİOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Ufuk COŞGUN
Dr. Erdal ÖZÜDOĞRU
Tarık Barbaros PİLEVNE

Bilgilendirmek amacıyla üyelerimize
ücretsiz dağıtılır.

YÖNETİM YERİ:
TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TUNA CAD. NO: 5 06410 KIZILAY/ANKARA

TEL-FAKS
0312 433 84 13

www.ormancilardernegi.org

ormancilarder@ttmail.com

BASKI
DÖNMEZ OFSET

GRAFİK TASARIM
Güngör GENÇ

KAPAK FOTOĞRAFLARI
Ahmet DEMİRTAŞ

İçindekiler

Editörden	1
Başyazı	2
TOD Marmara Şubesi 5. Olağan Genel Kurulu Gerçekleştirildi	5
Üyemiz Hikmet KAYA	7
Öğrenmenin Yaşı Yok!	9
Enerji Gereksinmesinin Karşılmasına Ormancılığımızın Katkıları	10
AB Doğa Koruma Yaklaşımlarının İncelenmesi	26
Çölleşme ve Kuraklığın Sonucu; Kum ve Toz Fırtınaları ve Etkileri	36
Yahya KEMAL'den Kanal İstanbul'a	39
Anıt Ağaçlar Üzerine Çağrı	42
Pasta Lan, Pasta!	46
Kitap Tanıtımı	47
Bir Yıldız Kaydı	48
Sonsuzluğa Uğurladıklarımız	49

Editörden

Prof. Dr. Sezgin ÖZDEN

Doksandört yaşındaki Derneğimizin içi insan sevgisiyle dolu değerli üyeleri. Asırlık Derneğimizi yeni dönemde temsil edecek ve bir adım daha öteye götürecek yeni Yönetim Kurulunu 15 Nisan 2018'de yapacağımız olağan Genel Kurul'da seçeceğiz. Bu demokrasi şölenine tüm dostlarımızı gönülden davet ediyoruz.

Herkesin bildiği gibi seçimde iki grup yarışacak. Her iki grupta yer alan meslektaşlarımız da çok değerli üyelerimiz. Tüm adaylar temiz bir mesleki geçmişe, başarılarla dolu bir kariyere sahipler. Hangi grup kazanırsa kazansın sonuçta Derneğimiz kazanacaktır.

Grupların seçim bildirgeleri yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Siz değerli üyelerimiz bildirgelerde yer alan hususları değerlendirip Derneğimizi kime teslim edeceğinize karar vereceksiniz. Aşağıda Genel Kurul ilanı ve gündemini bulabilirsiniz. Saygılarımla

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ GENEL KURUL İLANI

Türkiye Ormancılar Derneği'nin 56. Olağan Genel Kurul Toplantısı 08 Nisan 2018 Pazar günü saat 09.30'da D.S.İ. Genel Müdürlüğü D.S.İ. Konferans Salonu İsmet İnönü Bulvarı Yüce-tepe/ANKARA adresinde çoğunluklu olarak, çoğunluk sağlanamadığı takdirde çoğunluksuz ikinci toplantı 15.04.2018 Pazar günü aynı yer ve saatte yapılacaktır. Genel Kurul gündemi aşağıda belirtilmiştir.

Türkiye Ormancılar Derneği üyelerine ilan eden duyurulur.

G Ü N D E M

- 1- Açılış, saygı duruşu ve İstiklal Marşı,
- 2- Başkanlık divanı seçim,
- 3- Genel Başkanın sunuş konuşması,
- 4- Konukların konuşmaları,
- 5- Yönetim ve Denetim Kurulları raporlarının ve bilançonun okunması, görüşülmesi
- 6- Yönetim ve Denetim Kurullarının aklanması, bilançonun onaylanması,
- 7- TOD Tüzüğüne borçlanma usul ve esaslarına ilişkin madde eklenmesi,
- 8- Bütçe Komisyonu oluşturulması ve hazırlanan tahmini bütçenin karara bağlanması,
- 9- 56. Dönem Yönetim Kuruluna Genel Kurulca verilecek yetkilerin görüşülmesi ve karara bağlanması,
- 10- Dilek ve Temenniler
- 11- 56. Dönem Yönetim, Denetim ve Onur Kurulları adaylarının tespiti ve seçim
- 12- Kapanış

Başyazı

Ülkemizin en eski demokratik kitle örgütlerinden birisi olan Türkiye Ormancılar Derneği'nin 55. Olağan Genel Kurulu 25.04.2015 Cumartesi günü, Ankara DSİ toplantı salonunda yapılmış, Fevzi KALELİ, Hüseyin ÇETİN, Nihat Öz, Kemal KAYA, M. Metin AVŞAROĞLU, Dursun KEPENEK, A. Hüsrev ÖZKARA, A. Ozan ÇEKİÇ ve Sıtkı ERAYDIN'dan oluşan Yönetim Kurulu oluşturulmuştur. TOD Tüzüğü ve Genel Kurulda alınan kararlar, yaklaşık üç yıldır görevde olan 55. Dönem Yönetim Kurulu olarak yerine getirilmeye çalışılmıştır.

Ormanlarımızın tahrip edildiği, doğal kaynak değerlerimizin bilinçsizce kullanıldığı bir süreçten geçiyoruz. Bu gelişmelerin ışığında, ormancılıkta yaşanan olumsuzluklara karşı mücadele etmek, meslektaşlarımız üzerindeki baskıyı ortadan kaldırmak, orman ve orman endüstri mühendislerinin haklarını sonuna kadar savunmak ve çözüm yolları üretmek, taşra örgütlerimizin tesisleşmesini sağlamak, merkez binamızdaki ve Rixos'taki sorunları çözüme kavuşturmak ve TOD'un kurumsallaşma sürecini hızlandırmak için 55. Dönem içerisinde birçok faaliyet gerçekleştirilmiştir.

55. dönem içinde yapılan çalışmalardan bazıları;

- 21 Mart 2015 Dünya Ağaç Günü Kutlamalarını içeren kitap Mayıs 2015 tarihinde yayınlanmıştır.

-TRT Radyo 1'de, Funda CELASUN'un hazırlayıp sunduğu «Mavi Bilye-Daha Güzel Bir Hayat İçin» Programına, 02 Temmuz 2015 günü, Derneğimiz Genel Sekreteri Hüseyin ÇETİN orman yangınları hakkında konuşmacı olarak katılmıştır.

- TRT Radyo 1'de, Funda CELASUN'un hazırlayıp sunduğu programa Mart 2016 tarihinde Derneğimiz II. Başkanı Nihat ÖZ Dünya Ormancılık Günü ve haftası hakkında konuşmacı olarak katılmıştır.

-Orman Genel Müdürlüğü'nün, taşra teşkilatında görevlendirilmek üzere 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi açıktan atama yoluyla sözlü ve uygulamalı sınavla alınacak olan orman mühendislerine, sınav takviminde belirtilen konu başlıklarında, 30-31 Temmuz ve 01 Ağustos 2015 tarihleri arasında 3 gün süreyle eğitim verilmiştir.

-55.Dönem TOD Yönetim Kurulunun kararı ile Dernek bünyesinde kurulan TOD Bilim

Kurulunun oluşumunu, görevlerini ve çalışma esaslarını düzenleyen yönerge TOD Tüzüğü'nün 21. Maddesinin, 5. Fıkrasına ve TOD Kol Yönetmeliğinin 7. Maddesine dayanılarak hazırlanmış ve yürürlüğe konulmuştur.

-Derneğimiz adına Artvin Temsilciliğimiz Cerattepe maden ocağının zararları kapsamında Artvin Halkının mücadelesine destek vermiştir.

-Karadeniz'de yaşayan bölge insanını ayağa kaldıran ve "Yeşil Yol" diye adlandırılan Doğu Karadeniz Master Planındaki 2.600 kilometrelik proje ile ilgili TOD görüşü yayınlandı.

-"Hopa ve çevresinde meydana gelen sel ve heyelan felaketi" hakkında TOD raporu yayınlandı.

-2 yılda bir gerçekleştirilen 2015 tarihindeki COP-Taraflar Konferansının 12.si bu yıl Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Konferansta Derneğimizin UNCCD'ye akreditasyonu gerçekleşmiştir.

- Güney Afrika Cumhuriyetinin DURBAN kentinde, 7-12 Eylül 2015 tarihleri arasında yapılan 14. Dünya Ormancılık Kongresine Derneğimizi tanıtan poster sunumu ile katılım sağlanmıştır.

-15-17 Ekim 2015 tarihleri arasında Karadeniz Teknik Üniversitesinde "IV. Ormancılıkta Sosyo – Ekonomik Sorunlar Kongresine" Derneğimiz olarak katılım ve katkı sağlanmıştır.

-1989 yılından bu yana Avrupa'nın değişik ülkelerinde yapılan ve Organizasyon Komitesi Başkanlığını Üyemiz Prof. Dr. Ünal AKKEMİK'in yaptığı 26 ülkeden katılımın olduğu Dendrolojinin Uluslararası Bilimsel Konferansı, Derneğimizin katkılarıyla 18-23 Ekim 2015 tarihleri arasında Kemer/Antalya'da yapılmıştır.

-Derneğimizin WEB sitesi, ziyaretçilerin daha çok yararlanabileceği, daha kapsamlı ve kullanışlı olarak, yeniden düzenlenmiş ve faaliyete geçmiştir.

-Derneğimizin WEB sitesinin yenilenmesi ile beraber, Medya Takip Sistemi faaliyete geçirilmiştir. Orman, çevre, ormancılık vb. anahtar kelimeler ile tüm ülkede yayınlanan ulusal ve yerel basın ile medyadaki haberlere günlük olarak ulaşılabilmektedir.

-Orman ve Av Dergisinin kalitesinden hiçbir ödün verilmeden kapak ve sayfa düzeninde değişiklik yapılmıştır.

"Türkiye'nin Ormancılık Serüveni, Örgütlenmesi ve Ormancılıkta Kadının Yeri" Paneli yapılmıştır ve kitap olarak basılmıştır.

-Derneğimiz tarafından her yıl yapılan ilk ve ortaokul öğrencilerine yönelik eğitim ve tanıtım kapsamlı okul ziyaretlerine devam edildi.

-Almanya Meppen kenti Gymnasium Marianum lisesi ve Ankara TED koleji öğrencilerine Tuzgölü hakkında 2 günlük eğitim ve teknik gezi düzenlendi

Anayasa çalışmaları çerçevesinde ve derneğimizin kuruluş amaçları doğrultusunda anayasada yer alması gereken ormancılıkla ilgili hükümleri içeren "**ANAYASA ÇALIŞTAYI**" gerçekleştirilmiş ve bu konuda derneğimizin görüşü kitap haline getirilerek ilgili yerlere gönderilmiştir.

- 21 Mart Dünya Ormancılık Günü kapsamında Türkiye Ormancılar Derneği ve TMMOB Orman Mühendisleri Odası tarafından 24 Mart 2016 tarihinde düzenlenen "**Yeni Anayasa ve Anayasada Orman**" konulu panelde Derneğimizin görüşleri sunulmuştur.

- Çankaya Belediyesi'nin katkılarıyla Tarım Orman İş Sendikası tarafından düzenlenen «İklim Değişikliğinin Getirileri ve Götürüleri» isimli panele bildiri ile katılım sağlanmıştır.

- AB Natura 2000 konseptinin Türkiye Ormanlık Alanlarında Uygulanabilirliği" projesinin ana başvuranı olduğumuz projede eş başvuranlar olarak Karabük Üniversitesi Orman Fakültesi ve Almanya'da 100 yıldan fazladır doğa koruma çalışmaları yürüten Naturschutzbund Deutschland (NABU) Deutschland isimli Sivil

Toplum Örgütü ile adı geçen proje çalışması tamamlanmıştır.

- Antalya-Kumluca ve Adrasan Orman Yangınları Hakkında Rapor, Trabzon Sürmene ilçesi Çamburnu yöresinde çıkan orman yangını hakkında rapor, Muğla İli Menteşe ilçesi Zeytinköy mevkiinde çıkan orman yangını hakkında rapor, Kütahya Orman Bölge Müdürlüğü Domaniç ilçesi Çukurca beldesi Ballica mevkiinde çıkan orman yangını hakkında rapor, Bolu İli Göynük İlçesi İbrahimözü Köyü Safranlar Mahallesi Doğan Deresi Mevkiinde Çıkan Orman Yangını Hakkında Rapor düzenlenerek yayınlanmıştır.

-İnsan- Doğa Etkileşiminde Orman ve Ormancılık temalı 15-16 Kasım 2017 de **IV. ULUSAL ORMANCILIK KONGRESİ** gerçekleştirilmiştir. Kongre'de 80 adet sözlü sunum yapılmıştır.

-Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ tarafından hazırlanan "Devlet Ormancılığına Geçiş Sürecinde KARADERE SERÜVENİ" kitabı Derneğimizce yayınlanmıştır.

-Derneğimizce Atatürk (ODTÜ) Ormanından geçecek yeni yola ilişkin Orman Kanununa muhalefet ve görevi suistimal nedeniyle şüphelilerin cezalandırılması talebiyle suç duyurusu yapılmıştır.

-Şubeler/Kurullar/ Temsilciliklerimizden gönderilen görüşler de dikkate alınarak konuya ilgi gösteren ve önerilerde bulunan Şube/ Kurul/ Temsilci ve üyelerimizin katılımı ile 16-17 Eylül 2017 tarihlerinde

Fotoğraf: Güngör GENÇ

Derneğimiz merkezinde tüzük çalışması yapılmıştır.

- Cumhuriyetle yaşıt Derneğimizce Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün orman ve ormancılığa verdiği önemi vurgulayan belgesel film yaptırılmıştır.

- Derneğimizin kuruluş yıldönümleri ve 21 Mart Dünya Ormancılık günü çeşitli etkinliklerle kutlanmıştır.

- 55. Dönem değerlendirme ve 55.Dönem Danışma Kurulu toplantıları, Dernek organlarının, şube ve temsilcilerinin katılımı ile Kasım 2015 ve 2017 tarihlerinde Antalya'da yapılmıştır. Sonuç bildirgeleri yayınlanmıştır.

-Derneğimiz tarafından organize edilen ekoturizm gezileri yapılmaya devam edilmiştir. Özellikle ilkökul öğrencilerine yönelik eğitim amaçlı gezilere ağırlık verilmiştir.

- Şube ve temsilciliklerde üyelerimiz ile toplantılar gerçekleştirilmiştir.

-Şube ve temsilciliklerin yaptıkları faaliyetler için gerekli destek ve katkılar sağlanmıştır.

- Facebook üzerinde Türkiye Ormancılar Derneği Grubu oluşturulmuştur. Derneğimizin yapmış olduğu etkinlikleri grupta paylaşarak kamuoyu bilgilendirilmiştir.

Ülkemizde yaşanan ciddi olumsuz gelişmeler karşısında demokratik kitle örgütleri, meslek odaları, sendikalar ve dernekler yani kısaca tabanın sesi olan kurum ve kuruluşlara daha çok görev ve sorumluluğun düştüğünü biliyoruz. Bu yolda TOD'un da çok önemli işlevlerinin olması gerektiğine inanıyoruz. Bu sorumluluğumuzun bilinci ile sadece Yönetim Kuruluna seçilen arkadaşlarımızın yürüteceği bir çalışma değil, aynı zamanda tüm üyelerimizin de katkılarıyla yürüteceği etkin bir çalışma olması gerektiğinin bilincindeyiz.

Bu duyularla Derneğimizi daha ileri noktalara taşımak amacı ile 08 Nisan 2018 Pazar günü D.S.İ Genel Müdürlüğü, Konferans Salonu İsmet İnönü Bulvarı Yücetepe/ ANKARA adresinde çoğunluklu olarak, çoğunluk sağlanamadığı takdirde **15.Nisan.2018 Pazar günü** aynı yer de yapılacak olan **56. Olağan Genel Kurul** toplantısına tüm üyelerimizin katılımını bekliyoruz.

TÜRKİYE ORMANCILAR
DERNEĞİ

YÖNETİM KURULU

Fotoğraf: Güngör GENÇ

TOD Marmara Şubesi 5. Olağan Genel Kurulu Gerçekleştirildi

TOD Marmara Şubesi
5. Dönem Yönetim
Kurulumuz

Türkiye Ormancılar Derneği Marmara Şubesi 5. Olağan Genel Kurulu 11 Şubat 2018 tarihinde Kadıköy'de bulunan Şube lokalinde gerçekleştirilmiştir. Saygı Duruşu ve İstiklal Marşının okunmasının ardından, Divan Başkanlığına Prof. Dr. Melih BOYDAK, Divan üyeliklerine Orhan ÇELİK ve Tuncay ÖZTEKİN oy birliğiyle seçilmişlerdir. Marmara Şubesi Başkanı Prof. Dr. Ünal AKKEMİK ve TOD II. Başkanı Nihat ÖZ'ün konuşmalarının ardından Genel Kurul görüşmelerine geçilmiştir.

TOD Marmara Şubesi Başkanı Prof. Dr. Ünal AKKEMİK 4. Dönem Yönetim Kurulunun Faaliyet Raporunu sunmuş,

etkinlikleri ve karşılaşılan zorluklar hakkında Genel Kurulu bilgilendirmiştir. Denetleme Kurulu adına Ali Erhan ÖZER tarafından Denetim Kurulu Raporu, Sayman MUSA ŞAHİN tarafından bütçe ve bilanço okunarak Genel Kurulun bilgisine sunulmuştur. Daha sonra raporlar tartışmaya açılarak üyelerimiz söz almış, konuşmalar sonrasında TOD Marmara Şubesi Başkanı Prof. Dr. Ünal AKKEMİK yapılan eleştirileri yanıtlamıştır. Bu konuşmalardan sonra Yönetim Kurulu faaliyet raporu, Denetleme Kurulu raporu, bütçe ve bilançonun ibrası sonrasında yeni dönem Yönetim ve Denetleme Kurullarının seçimine geçilmiştir.

Divan Başkanlığına verilen dilekçelerde yer alan adaylar arasında yapılan oylama ve sayım sonunda yeni Yönetim ve Denetleme Kurulları yandaki şekilde oluşmuştur.

YÖNETİM KURULU ASİL ÜYELİKLERİ

- 1-Musa ŞAHİN
- 2-Mustafa ÖZKAN
- 3- Ünal AKKEMİK
- 4-Ahmet KILIÇASLAN
- 5-Coşkun KÖSE

DENETLEME KURULU ASİL ÜYELİKLERİ

- 1- Ali Erhan ÖZER
- 2- Halit BABALIK
- 3- Ali ALAGÖZ

YÖNETİM KURULU YEDEK ÜYELİKLERİ

- 1- Vicdan ALADAĞ
- 2- Sabahattin BULUT
- 3- Rüya YILMAZ
- 4- Erkan BÜLBÜL
- 5- Muzaffer KOLEGE

DENETLEME KURULU YEDEK ÜYELİKLERİ

- 1- Ali DERE
- 2- Atilla AYHAN
- 3-Bekir KARAYOL

TOD Marmara Şubesi 5. Olağan Genel Kurulu

Seçimler sonunda gündem gereği dilek ve temennilere geçilmiş ve yeni dönem için öneriler sunulmuştur.

Coşkulu ve üyelerimizin yarısından çoğunun katılımıyla gerçekleşen Şubemizin 5.Olağan

Genel Kurulu, gündemdeki tüm maddelerin tamamlanmasından sonra sona ermiştir.

Yönetim Kurulu olarak, Genel Kurula katılan, eleştiri, görüş ve önerilerini sunan tüm üyelerimize katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Üyemiz Hikmet KAYA

Hazırlayan: Fatma KARAHAN

Sinop'un Erfelek İlçesi'nin Değirmencili köyünde 1945 yılında doğan üyemiz Hikmet KAYA; 1966 yılında Orman Teknikeri olarak göreve başlamıştır. 1974 yılında ilk ağaçlandırma çalışmalarına başlayan Hikmet KAYA emekli olana kadar da bu görevi icra etmiştir.

Emekli olduktan sonra kitap yazmak dahil bir çok hobi sahibi olan üyemizin on parmağında on marifet var desek yeridir. Zira bu üyemizin uzun yıllar görev yaptığı memleketi Sinop ilinin Boyabat ilçesinde yapılan başarılı ağaçlandırma çalışmalarını belgeleyen **“Toprak Yeşerince”** adlı bir kitabı yayınlanmıştır. (Mayıs –Haziran 2011 Orman ve Av Dergisi için bu konu ile ilgili Hasan Buldu üyemiz ile bir röportaj yapmıştı)

Toprak Yeşerince Kitabı

25 yıl görev yaptığı Boyabat ilçesine katkılarından dolayı kendisine Boyabat Kaymakamlığı tarafından 29 Ekim Cumhuriyet Bayramında Cumhuriyet plaketi verilerek teşekkür edilmiştir.

Orman ve ormancılığa sevgisi hiç tükenmeyen üyemiz Hikmet Kaya emeklilikten sonra hobi olarak başladığı ahşap işleme sanatını daha da geliştirerek birçok sergi açmış, fuarlara katılmıştır. Özellikle orman ve köy yaşantısını anlatan ahşap ev ile eskiden kullanılan aletlere ait eserleri ile dikkat çeken Hikmet KAYA evinin bir köşesini de müze gibi düzenlemiştir. Ürettiği ürünleri (maket ev, anahtarlık, buzdolabı süsü ve benzeri) eşe dosta hediye olarak dağıtan KAYA ilgi görmeye başlayınca bu konuda sipariş de almaya başlamıştır.

Değişik ahşap el işçiliği örnekleri

Kaya son olarak orman yangınlarına dikkat çekmek, farkındalık oluşturmak amacı ile her eve ulaşmak ve ALO 177 telefon hattını hafızalara kazımak için çınar yaprağı şeklinde magnetler yapmaya başlamıştır.

ALO 177 magnetlerini memleketindeki ilk ve orta öğretim okullarındaki öğrencileri bilgilendirmek amacı ile ücretsiz de dağıtan Hikmet KAYA talep edilmesi durumunda sipariş de alarak daha geniş kitlelere ulaşmak ve kendi deyişimi ile kararmış

ağaçların iskeletini görmemek için karınca kararınca bir katkıda bulunmak istemektedir.

Değişik tasarımlara sahip buzdolabı magnetleri

Öğrenmenin Yaşı Yok!

Üyemiz Ömer SAYIN 1969 yılı Trabzon Orman Tekniker Okulundan mezun olmuş ve orman teknikeri olarak meslek hayatına başlamıştır. Okuma azmini hiç kaybetmeyen üyemiz meslekte çalışırken 1991 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesini bitirmiş, 1996 yılında ise İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesini bitirerek Orman Mühendisi unvanı almıştır. Meslekte çeşitli kademelerde görev yaptıktan sonra yaş haddinden 2014 yılında emekli olmuştur.

Emeklilikte de boş durmayan üyemiz yüksek lisansa başlamış ve Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünün Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Tezsiz Yüksek Lisans Programını 13.07.2017 tarihinde tamamlayarak yüksek lisans derecesi almaya hak kazanmıştır.

“Sinop Yöresi Kumul Çalışmalarının Ekonomik ve Sosyal Yaşam Üzerine Etkileri” konulu yüksek lisans çalışması ile Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesince düzenlenen

ISFOR 2017 sempozyumuna danışmanı Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR ile birlikte katılarak sunum da yapmış olan üyemiz gerek sunum konusu gerekse de okuma azmi ile katılımcıların dikkatini çekmiştir. Halen Sinop ilinde serbest Orman Mühendisi olarak çalışan üyemize başarılar diliyor, gençlere öğrenmenin hayat boyu devam edebileceği yönünde güzel bir örnek olduğu için teşekkür ediyoruz.

TEZ ÖZETİ

Kumul ağaçlandırmalarının toprak erozyonunu durdurması, boş ve verimsiz alanların üretime katılması gibi faydaları yanında ekonomik ve sosyal yaşam üzerinde de etkileri vardır. Bu dönem projesinde, Sinop yöresinde geçmiş yıllarda yapılan kumul ağaçlandırmalarının ekonomik ve sosyal yaşama etkileri araştırılmıştır. Bu amaçla Türkiye’deki kumul ağaçlandırma çalışmaları kısaca incelenmiş, Sinop yöresinde yapılan kumul ağaçlandırmalarının miktarı, kullanılan türler, dikim ve bakım çalışmaları ve yöntemleri, tesis ve ağaçlandırma maliyetleri, türlerin gelişimleri ve sahadaki başarı durumları saptanmıştır. Ayrıca kumul ağaçlandırmalarının yöredeki insanların tarım, hayvancılık, ormancılık vb. sektörlerle, istihdama, göçü önlemeye ve dolayısıyla ekonomik ve sosyal yaşama etkileri belirlenmiştir.

Enerji Gereksinmesinin Karşılanmasına Ormancılığımızın Katkıları

Yücel ÇAĞLAR

Orman Mühendisi

ormanlarindeli@gmail.com

GİRİŞ

Bilindiği gibi, son yıllarda “yenilenebilir enerji kaynakları” alanında yeni arayışlar gündeme gelmiştir. Sözgelimi, en son 2007 yılında toplanan “5. Avrupa Ormanlarının Korunması Bakanlar Konferansı”nda benimsenen iş programında “**Orman Sektörünün Enerji Üretimindeki Rolünü Artırmak**” amacıyla üye ülkelere çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Ek olarak, Birleşmiş Milletler “**Sürdürülebilir Biyoenerji Raporu**”nda bu doğrultuda arayışlara girmiş,

Orman Genel Müdürlüğü de (OGM) 2008 yılında bu öneriler doğrultusunda çalışmalar yapmak amacıyla “**Biyoenerji Çalışma Grubu**” oluşturmuştur. Açık ki, bu yaklaşımlar, önceleri “baltalık orman işletmeciliği”, 1970’li yıllardan bu yana da “enerji ormancılığı” olarak anılan orman işletmeciliğinin yeni bir anlayışla

öne çıkartılmasını gerektirmektedir. Ancak, ülkemizde bu gereğin yerine getirilmesine yönelik çalışmalar gerektiğince yapılmamaktadır. Buna karşılık, orman biyokütlesinden enerji hammaddesi olarak yararlanma çalışmalarını ormanlardaki odunsu artıkların toplanmasına, uygun işlemlerden geçirildikten sonra da ısı ve/veya elektrik elde edilmesine yönelik çalışmalara indirgeme eğilimi giderek yaygınlaşmaktadır. Bu gerekli ancak yeterli bir yaklaşım değildir. Çünkü odunun birincil enerji kaynağı olarak tüketilmesi ülkemizde, özellikle kırsal yerleşmelerde günümüzde yaygın bir eğilimdir. Bitki örtüsüne, özellikle de orman ekosistemlerine zarar veren bu eğilimin kısa zamanda değişmesi olanaklı değildir. Buna karşılık, enerji kaynağı olarak tüketilecek odunun orman ekosistemlere zarar vermeden ve devamlı olarak sağlanabileceği ormanların oluşturulabilmesi olanaklıdır.

1. Biyokütleden Enerji Elde Edilmesi

Son yıllarda “biyokütle” olarak anılan organik atık ve artıklardan enerji elde edilmesi, bu amaçla kullanılan teknik ve teknolojilerin geliştirilmesi çabaları ağırlık kazanmıştır. Gerçekten de; günümüzde çeşitli üretim ve tüketim süreçlerinde göz ardı edilemeyecek boyutlarda organik atık ve artık çıkmakta, çoğunlukla başka bir üretken amaçla da kullanılmamaktadır. Bu atık ve artıkların yeniden doğaya bırakılması, kuşkusuz kimi ekolojik çevrimleri çeşitli düzeylerde destekleyebilmektedir. Ancak, günümüzde, organik artık ve atıkların “doğaya” bırakılmasının da çeşitli yönlerden “astarı yüzünden pahalı” olabildiği düşüncesi de giderek yaygınlaşmaktadır.

Bilindiği gibi, hemen hemen bütün biyokütle türleri yakma, gazlaştırma ya da mayalanma yoluyla elektrik üretiminde kullanılabilir. Sözelimi, sıkıştırılmış biyokütlenin odun peletleri ya da briketleri şeklinde yakılması yoluyla linyit kömürünün ısı değerine yakın bir enerji elde edilebilmektedir. Bu nedenle, ormancılık etkinlikleri sırasında elde edilen ancak başka amaçlarla değerlendirilemeyen odun kökenli artıklarının da enerji hammaddesi olarak değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Ancak; odun kökenli artıkların enerji hammaddesi olarak değerlendirilmek üzere toplanması ve işleme yerlerine gönderilmesi, buralarda uygun biçimde işlenerek yakıt olarak kullanılacak ürünlere dönüştürülmesi vb etkinlikler enerji ormancılığı çalışması değildir. Çünkü bu artıkların belirli bir nitelik ve nicelikte elde edilmesi

bir orman yönetme amacı değildir. Bu artıklar herhangi bir ormancılık etkinliğinin yan ürünüdür.

Öte yandan; aşağıdaki soruların yanıtları bilinmediğinde ve gerekli önlemler alınmadığında ormancılık çalışmaları sırasında ortaya çıkan artıkların enerji hammaddesi olarak kullanılmak üzere toplanıp ormandan çıkarılması kimi durumlarda orman ekosistemlerine çeşitli düzey ve biçimlerde zarar verebilmektedir. Enerji hammaddesi olabilecek odunsu atıkların toplanması söz konusu olduğunda;

- hangi orman ekosistemlerinin - nerelerindeki - hangi nitelikte atıkların - ne kadarının ormandan çıkarılabilmesi gerekli ve olanaklıdır?
- ormandan çıkarılabilecek nitelik ve nicelikteki artık - ne zaman, - nasıl toplanabilecek, - hangi araçlarla ve hangi zamanlarda orman dışına çıkarılabilecektir?

Bu soruların yanıtları bilinmediğinde odunsu artıkların ormanlardan rastgele çıkarılması orman ekosistemini beslenebilme, kendini yenileyebilme yeteneğini giderek azaltabilmekte, yabani yaşam çeşitli zararlar verebilmektedir.

2. Enerji Ormancılığı

Kısaca tanımlanırsa, enerji ormancılığı, “enerji kaynağı olarak kullanılacak nitelikte ürünün yeter miktarlarda ve devamlı olarak elde edilebilmesi için uygun ortamlarda yapılan ormancılık çalışmalarıdır. “ Başka bir söyleyişle, enerji ormancılığı;

- uygun yapısal özelliklere sahip herhangi bir orman ekosistemini enerji hammaddesi

olarak kullanılabilecek odunsu ürünlerin gerekli nitelik ve nicelikte devamlı olarak elde edilmesine ve/veya

- enerji hammaddesi olarak kullanılacak nitelik ve nicelikte odunsu ürünlerin devamlı olarak sağlanabileceği bir orman ekosisteminin oluşturulmasına ve bu amaçla yönetilmesine yönelik çalışmalarıdır.

Bu tanımdan hareket edildiğinde, beş konuya açıklık kazandırılması gerekli olmaktadır.

i) Amaç

Amaç, her orman işletmesinde olduğu gibi enerji ormancılığında da çeşitli yönlerden belirleyici olabilmektedir. Enerji ormancılığında amaç; “*başta odun olmak üzere enerji üretim teknik ve teknolojisine en uygun nitelikte orman ürününün en yüksek nicelikte ve devamlı olarak elde edilebilmesidir.*” Ancak, orman ekosistemleri, dolayısıyla da ormancılık çalışmaları sırasında eşzamanlı olarak birden fazla işlev görülebildiğinden, enerji ormancılığı çalışmaları da çok amaçlı olarak tasarlanıp planlanabilir.

ii) Uygun Nitelik ve Nicelikte Orman Ürünü

Herhangi bir ağaç ve ağaççık türünün her ürünü yanabilmekte ancak aynı miktarda enerji sağlayamamaktadır. Ayrıca, enerji elde etme tekniği ve teknolojisinin hammadde olarak işleyebileceği orman ürününün özellikleri de farklıdır. Bu nedenlerle enerji ormancılığında enerji elde etme teknik ve teknolojisine en uygun nitelikte odunun en fazla elde edilmesi, temel ilkedir.

iii) Odunun Devamlı Olarak Elde Edilebilmesi:

Orman işletmeciliğinin temel ilkelerinden birisi, gerekli koşullar yerine getirilerek yapılabildiğinde öngörülen ürün ve hizmetleri devamlı olarak sağlayabilmesidir. Bu ilke, doğal olarak, enerji ormancılığında da geçerlidir. Ne var ki, bu ilkenin gerektiğinde yaşama geçirilebilmesi, çeşitli koşulların yeterince yerine getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, enerji ormancılığı çalışmalarının da orman ekosistemlerinin son derece karmaşık ve her türlü dış etkiye açık yapısı da göz önünde bulundurularak planlanması ve yürütülmesi zorunludur.

iv) Uygun ortamlar:

Genel olarak, ekolojik koşulların elverdiği her ortamda ormancılık yapılabilmektedir. Ancak, hedeflenen amaç doğrultusunda devamlı olarak ormancılık yapılabilmesi için gerekli koşulların bulunması zorunludur. Bu koşulların birisi de uygun ortamların (konumu, arazi yapısı, iklimi, çevredeki ekosistemler ve toplumsal ilişkiler vb) varlığıdır. Enerji ormancılığı çalışmaları uygun ortamlarda yapılmadığında çeşitli ekolojik, ekonomik ve toplumsal sorunlara da yol açabilmektedir.

v) Bilgi ve Bilinç:

Ülkemizde orman mühendisliği öğretiminde, ormancılık çalışmalarında sonraları “enerji ormancılığı” olarak anılan “baltalık” işletmeciliği alanında önemli birikimlere ulaşılmıştır. Ancak, bu birikimlerden gerektiğinde yararlanılabilmesine yönelik düzenekler geliştirilmemiştir.

Aksine, ülkemizde de yaygın olan aktarmacı ve bir anlamda “modacı” sayılabilecek tutumlarla bu birikimden yararlanmak neredeyse “az gelişmişlik” olarak değerlendirilmektedir,

3. Türkiye’de Enerji Ormancılığı Çalışmalarının Gerekleri ve Olanakları

Bilindiği gibi, fosil kaynaklardan enerjinin üretilmesi ve tüketilmesi çeşitli çevre sorunlarına yol açmaktadır. Ek olarak, bu enerjinin elde edilebildiği kaynaklar hızla azalmakta, dolayısıyla maliyetleri de artmaktadır. Ülkemizde ise tüketilen enerjinin kaynaklarının çoğunluğu başka ülkelerden alınmaktadır. Buna karşılık, bilindiği gibi, bitkiler, özellikle de odun kökenli ürünler bilinen en eski “yenilenebilir” enerji kaynaklarından birisidir. Ormanlar ise, gerektiği gibi yönetildiklerinde, “yenilenebilir” enerji kaynağı olarak kullanılabilecek ürünleri devamlı olarak sunabilme gücüne sahip ekosistemlerdir.

Öte yandan, ülkemizde kırsal yerleşmelerde yaşayan nüfus ısınmak ve pişirmek için günümüzde de çoğunlukla odun yakmaktadır. Ancak ülkemizde yakacak odun gereksinmesi günümüzde de bitki örtüsüne, çoğunlukla ağaçlara ve ormanlara zarar verilerek karşılanabilmektedir. OGM ve sonraki yıllarda Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü (ORKÖY)- 2012’den sonra OGM’ye bağlı daire başkanlığı-, bu zararın en aza indirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yapmıştır. Bu kapsamda;

- “baltalık” olarak adlandırılan ormanlar yakın zamanlara değin

yalnızca yakacak odun sağlamak amacıyla işletilmiş,

- tomruk, direk gibi orman ürünlerinin hasadı sırasında ortaya çıkan artıkların bir kısmı yakacak odun olarak kullanılmak üzere topluma sunulmuş,
- ormanların içinde ve çevresindekiler başta olmak üzere kırsal yerleşmelerde yaşayanların yakacak odun gereksinmesi çok düşük bedellerle karşılanmış,
- odunların enerji kaynağı olarak kullanılması sırasında daha verimli yakma teknik ve teknolojilerin kullanılmasının, konutlarda ısı yalıtımının, biyogaz ve güneş enerjisi gibi kaynaklardan da yararlanılması desteklenmiş,

10970’li yıllardaki “enerji bunalımından” sonra OGM, “baltalık orman işletmeciliği” çalışmalarını “enerji ormanları tesisi ve yenilemesi” olarak adlandırarak yakın zamanlara değin sürdürmüştür. Öyle ki, 1977 yılında “Türk-İsveç Enerji Ormancılığı Projesi” adıyla da bir proje hazırlanmıştır¹. Ancak, bu çalışmalara karşın ülkemizde odunun enerji kaynağı olarak tüketilmesi her dönemde kaçınılması gereken bir yaklaşım olmuştur. 2000’li yıllarda ise bir yandan “baltalık” olarak işletilen ormanların “koru ormanlarına” dönüştürülmesi, başka bir söyleyişle yakılacak odun elde etmek amacıyla işletilmemesi yaklaşımı benimsenmiş; bir yandan da yakacak odun sunumunun giderek azalmasına yol açacak ormancılık uygulamalarına ağırlık kazandırılmıştır. Ancak, OGM’de oluşturulan “Biyoenjerji

1_ SARAÇOĞLU 2010

Çalışma Grubu”nun 2009 yılında hazırladığı “Orman Biyokütlesinden Enerji Üretimi” raporunda ağırlık “odunsu biyokütle” verilmiştir; raporda pelet ve/veya briket hammadde olarak ormanlardaki odunsu artıklardan hammadde olarak yararlanılması öne çıkarılmıştır. Bu raporda yer verilen saptamalara göre yılda toplam 5,5 milyon ton odunun bu amaçla değerlendirilebileceği olanaklı görülmektedir². Kuşkusuz bu, temelde, olanaklı bir yaklaşımdır ancak, enerji ormancılığı olarak açıklanabilecek bir yaklaşım değildir. Çünkü, OGM sözü edilen biyokütlenin elde edilmesi amacıyla orman kurmamakta ya da herhangi bir orman ekosistemini bu amaçla yönetmemektedir. Açıkta ki, bu yönelimle kırsal yerleşmelerdeki enerji gereksinmesinin gerektiğince karşılanabilmesi olanaklı değildir. Oysa, enerji üretimi ve tüketimi alanındaki nesnel gerçeklikler göz önünde bulundurulduğunda, enerji ormancılığının Türkiye’de de olabildiğince yaygınlaştırılması gereği daha kolay kavranabilecektir.

3.1. Enerjide Dışa Bağımlılık

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın saptamalarına göre; “1990-2008 döneminde ülkemizde birincil enerji talebinin artış hızı, aynı dönemde dünya ortalamasının üç katıdır ve % 4,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Son on yıllık dönemde Türkiye, OECD ülkeleri içerisinde enerji talep artışının en hızlı olduğu bir ülkedir. Aynı şekilde ülkemiz, dünyada 2000 yılından bu yana

elektrik ve doğal gazda Çin’den sonra en fazla talep artışına sahip ikinci büyük ekonomi konumunda olmuştur.”³. Türkiye’de 2008 yılında 106,2 milyon ton petrol eşdeğer (TEP) enerji kaynağı tüketilmiştir. Bu tüketimin % 72,9’u dışalım yoluyla karşılanabilmiştir. Öyle ki, kömürde % 7 dolayında olan dışalım, petrol ve doğal gazda % 65, kok kömürü ve işlenmiş petrol ürünlerinde ise % 30 dolayındadır. Başka bir söyleyişle de, 1990’larda yurtiçinde üretilen enerjinin tüketimi karşılama oranı % 48,1 iken bu oran 2008 yılında ancak % 27,2 olabilmıştır. Dışalım, 2000-2008 döneminde de kömürde 5,4; petrol ve doğal gazda 5, işlenmiş petrol ürünlerinde ise yaklaşık 8 ve toplamda da ortalama 5 kat artmıştır⁴. Öte yandan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nda 2004-2020 kapsayacak biçimde yapılan bir öngörü çalışmasının bulgularına göre, Türkiye’nin 2004 yılında 90,1 milyon TEP olan toplam enerji talebi 2020 yılında da 222 milyon TEP’e ulaşacaktır.⁵

Kısacası Türkiye, enerji gereksinmesinin karşılanmasında dışa bağımlı bir ülkedir. Kentleşme oranı, tüketim alışkanlıkları, enerji üretim ve tüketimindeki verimlilik düzeyi göz önünde bulundurulduğunda bu durumun kısa dönemde değişmeyeceği, gerekli önlemler alınmadığında daha da ağırlaşacağı açıktır.

3.2. Enerji Kaynağı Olarak Kullanabilecek Odunsu Ürün Sunumu Yetersizliği

Türkiye’de, özellikle de kırsal yerleşmelerde öteden beri, başta odun olmak üzere biyokütleden enerji elde edilmektedir. Ne var ki, günümüzde de çoğunlukla teknik gerekler yerine getirilmeden yapılagelen bu yararlanmanın çoğunlukla çeşitli ekolojik sorunlara yol açtığı bilinmektedir. Buna karşılık Çizge 1’de görüldüğü gibi; 2000’li yılların başında her yıl 7,9 milyon ster yakacak odun sunulurken bu miktar 2016 yılında 4,9 milyon stere düşürülmüştür.

Çizge 1: Yakacak Odun Hasadındaki Değişmeler

2_ OGM 2009

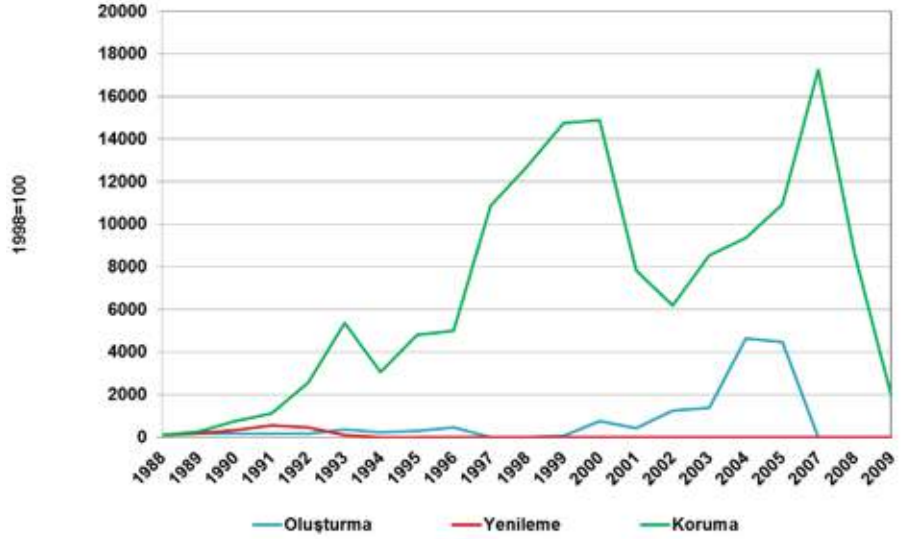
3_ TÜRKİYILMAZ, 2009

4_ A.g.y

5_ GÜLER, 2004

Ek olarak, Çizge 2’de görüldüğü gibi, OGM enerji ormancılığı çalışmalarını giderek azaltmıştır:

Çizge 2: Orman Genel Müdürlüğü’nün Enerji Ormancılığı Çalışmalarındaki Gelişmeler

Bu uygulamalar sürdürüldüğünde, OGM’nin enerji elde edilebilecek yakacak odun sunumunun da giderek azalacağı açıktır. Buna karşılık, özellikle kırsal yerleşmelerdeki yakacak odun gereksinmesi en azından aynı hızla azalmayacaktır. Dolayısıyla, yakacak odun gereksinmesinin çevredeki bitki örtüsü, özellikle de ormanlardan yasa ve teknik dışı olarak karşılanma çabaları önümüzdeki yıllarda da sürecektir.

3.3. Enerji Ormancılığı Çalışmalarının Çevresel Yararları

i) Uygun yerlerde, ii) yeter genişlikte, iii) gerekli yapısal özelliklere sahip ormanlar ekosistemleri oluşturulduğunda enerji ormancılığına dayandırılmış enerji üretimi ve tüketimi iki yönlü çevresel yarar sağlayabilmektedir.

Genel olarak bitki örtüsünün, özel olarak da orman ekosistemlerin yeterli nitelik ve yoğunluk,

uygun dağılımda olduğunda çeşitli ekolojik yararlar sağladığı bilinmektedir. Bu yararların başında da başta toprak-su dengesinin sürdürülmesi, toprağın niteliklerinin iyileştirilmesi ile toprak erozyonunun en aza indirilmesi gelmektedir.

Öte yandan, bilindiği gibi, son yıllarda da giderek daha çok önemsenen çevre sorunlarının başında “küresel ısınma” olarak anılan süreç gelmektedir. Bu sürece yol açan nedenlerin başında enerji üretimi ve tüketiminin, özellikle de fosil yakıtların kullanılmasının geldiği de bilinen bir başka gerçektir. Odun, güneş enerjisinin fotosentez yoluyla kimyasal enerjiye dönüşmesi sürecinin sonuçlarından birisidir.

Bu genel gerçeklikler göz önünde bulundurulduğunda, odunun çevresel etkileri yönünden de görece olarak daha elverişli bir yakıt kaynağı olduğu söylenebilecektir.

3.4. Enerji Ormancılığının Öteki Yararları

Bilindiği gibi, kömür, petrol, doğal gaz gibi yeniden üretilmeyen enerji kaynakları bitimlidir ve hızla azalmaktadır. Bu nedenle elde etme maliyetleri giderek artmaktadır. Akarsular, rüzgâr, güneş gibi “yenilenebilir” kaynaklardan enerji elde edilmesi de çeşitli çevre sorunlarına yol açmaktadır. Üstelik bu kaynakların yersel dağılımı da dengesizdir ve daha dengeli bir dağılıma kavuşturulabilmesi olanaksızdır. Buna karşılık enerji ormanları teknik gerekler yerine getirilerek yönetildiğinde;

- enerji kaynakları daha dengeli yersel dağılıma kavuşturulabilmektedir,
- enerji kaynağı olarak kullanılabilen odunsu ürünler deyiş yerindeyse “sonsuzla değin” devamlı olarak elde edilebilmektedir,
- enerji kaynağı olarak kullanılabilen odunsu ürünler görece olarak daha ucuzdur ve bu ürünlere daha kolay erişilebilmektedir,
- aynı yerdeki “enerji ormanından” odunsu ürünlerin yanı sıra başka ürün ve hizmetler de alınabilmektedir; ki bu ürün ve hizmetlerin de ekonomik amaçlarla değerlendirilebilmesi olanaklıdır;
- elde edilen ancak yöresel olarak tüketilemeyen odunsu ürünler sanayi (kağıt, lif-yonga vb) ve/veya “pelet”, “briket” vb biyoyakıt üreticilerine hammadde olarak sunulabilmektedir;
- enerji ormancılığı çalışmalarının kırsal kesimde işlendirme ve

hayvan beslenmesine ortam yaratma, gübrenin tezekkül olarak yakılmasını önleme katkıları da olabilmektedir.

Öte yandan; günümüzde, Türkiye’nin de ilişkili olduğu ülkelerarası kuruluşların çalışmalarında, sözleşme ve anlaşmalarda biyokütleden enerji elde edilmesine yönelik yaklaşımlara giderek daha çok yer verilmektedir. Örneğin, “5. Avrupa Ormanlarının Korunması Bakanlar Konferansı”nda benimsenen iş programında “**Ormanlar, Odun ve Enerji**” başlığı da açılmıştır. Bu başlık altında aşağıda başlıcaları sıralanan gerçeklerin vurgulanmasına karar verilmiştir:

- Orman biyokütlesi, odun işleme artıkları ve geri kazanılan odun, fosil yakıtların sera gazı emisyonlarını azaltabilen önemli yenilenebilir enerji kaynaklarıdır.
- Ormanlar ormana dayalı sektörler yanında enerji üretimi için de hammadde sağlamaktadır.
- Odun kaynakları ve odun tüketimi hakkında daha ayrıntılı bilgiye gereksinme vardır.
- Oduna talebin artması, özellikle kırsal alanlarda ekonomik büyüme için yeni gelir fırsatları yaratmaktadır
- Odunsu biyokütlenin kullanılmasının orman yangını riskinin azaltılmasında katkısı vardır.

Bu kararlar doğrultusunda aralarında Türkiye’nin de bulunduğu ülkelerin “**Orman Sektörünün Enerji Üretimindeki Rolünü Artırmak**” başlığı altında üstlendiği yükümlülüklerin başlıcaları ise şunlardır:

- Enerji üretiminde odunsu

biyokütle kullanımını artırmak için etkili önlemler almak.

- Toprak, su, biyolojik çeşitlilik ve besin zinciri üzerindeki etkileri nedeniyle enerji için odun üretiminin çevresel etkilerini değerlendirmek.
- Odunun yakıt olarak kullanılmasının çok yönlü faydaları konusunda bilgi ve bilinç düzeyini yükseltmek.

Öte yandan Birleşmiş Milletler’de hazırlanan “Sürdürülebilir Biyoenerji Raporu”nda da benzer saptamalara ve önerilere yer verilmiştir.

Türkiye’de de ülkelerarası kuruluşlardaki bu yönetime kayıtsız kalınmamış; daha önce değinildiği gibi OGM’de “orman biyokütlesinden enerji üretimine” katkıda bulunmak amacıyla çeşitli çalışmalara girilmiştir.

4. Ormancılığımızın Enerji Gereksinmesinin Karşılanmasına Katkıları

Ülkemizde ormancılığımızın enerji gereksinmesine katkıları tarihsel olarak aynı biçim ve nicelikte olmamıştır. Ayrıca, bu bağlamda bir değerlendirme yapılabilmesi için iki boyutta olup bitenlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir:

(i) Doğrudan Katkılar:

Bu boyutta tarihsel olarak yukarıdan aşağıya

- Yakacak odun
- Odun kömürü
- Baltalık ormanı tesis ve yenileme
- Isı yalıtımı

- Isınma pişirme araçları
- Biyogaz
- Güneş enerjisi
- Katı yakıtlı kalorifer sistemi
- Mantolama

(ii) Dolaylı Katkılar:

- «Devlet ormanı» sayılan arazi
- Akarsular
- Madenler
- AR-GE
- Genel yönetim

Bu katkılar indirimli, bedelsiz satışlar, kredi, bağış, ücretsiz bilgi biçiminde gerçekleştirilmiştir.

5. Türkiye’de Enerji Ormancılığı Koşulları

Gerektiği gibi yapılmadığında istenmedik sonuçlar da verebilen enerji ormancılığı çalışmalarının yararlarının artırılabilmesi ve olası sakıncalı yanlarının da en aza indirilebilmesi için aşağıdaki soruların yerel düzeyde öncelikli yanıtlanması ve gereğinin yapılması zorunlu olmaktadır:

- Enerji ormancılığı çalışmaları nerelerde yapılmalıdır?
- Enerji ormanı kurarken hangi ağaç ya da ağaççık türlerinden yararlanılmalıdır?
- Çalışmalar sırasında yapılması gereken teknik iş ve işlemler nelerdir?

5.1. Enerji Ormancılığı Yapılabilecek Yerler

Teknik olarak, enerji ormancılığı çalışmaları, ekolojik koşulların olanak verdiği her yerde

yapılabilmektedir. Ancak, yapılmaması gerekmektedir. Çünkü, gerekli önlemler alınmadığında enerji ormancılığı çalışmaları da giderek “doğanın sömürüsüne” dönüşebilmekte, ekolojik yıkımlara yol açabilmektedir. Sözgelimi, enerji ormancılığı çalışmalarının yapıldığı yerlerde ve çevresinde; bitki türlerinin çeşitlilik düzeyi düşebilmekte, yabancı yaşam döngüleri bozulabilmekte, topraktaki bitki besin maddeleri ve dolayısıyla arazinin verim gücü azalabilmekte, toprak-su dengesi zarar görebilmekte, varsa çevresindeki orman ekosistemleri olumsuz yönde etkilenebilmekte, buralardaki ormancılık çalışmalarının verimlilik düzeyi düşebilmekte, toplumsal, kültürel ve ekonomik ilişkiler bozulabilmektedir. Bu nedenle enerji ormancılığı çalışmalarının; korunması gereken doğal, tarihsel ve kültürel varlıkların bulunduğu, tarımsal üretimin ve öteki ormancılık çalışmalarının daha verimli olabileceği, çevresindeki tarım, ormancılık ve hayvancılık vb çalışmalarını herhangi bir biçimde olumsuz yönde etkileyebileceği, yerlerde yapılmaması gereklidir.

5.2. Enerji Ormancılığı Çalışmalarında Yararlanılabilecek Ağaç ve Ağaççık Türleri

Genel olarak, her ağaç ve ağaççık türünün odunu yanabilmektedir. Ancak, her ağaç ve ağaççık türünün odunundan aynı düzeyde ve nitelikte enerji elde edilememektedir. Bu nedenle yeterli nitelik ve nicelikte odunun olabildiğince kısa sürede ve devamlı olarak elde edilebilmesi temel koşul olduğundan enerji ormancılığı

çalışmalarında bu koşulları en iyi biçimde gerçekleştirebilecek ağaç ve ağaççık türlerinden yararlanılması zorunludur. Enerji ormancılığında çalışmalarında yaygın olarak; ekolojik koşulların başka çalışmaların yapılmasına olanak vermediği yerlerde de yararlanılabilecek, görece olarak daha hızlı büyüeyebilen, sürgünlerinden yeni bireyler, giderek de ormanlar oluşturulabilen ağaç ve ağaççık türleri kullanılmaktadır. Yapılan araştırmalar ve uygulamalar, kesildiklerinde herhangi bir biçimde sürgün verebilme özelliğine sahip ağaç ve ağaççık türlerini enerji ormancılığı çalışmalarında öne çıkarmaktadır. Bu amaçla, enerji ormancılığında, enerji elde etme tekniği ve teknolojisine bağlı olmakla birlikte meşeden başka örneğin, kayın, gürge, kestane, dişbudak, kızılğöğ, yalancı akasya, söğüt ve kavak, akçaağacın yanı sıra ormangülü, okalıptüs, aylantus (osuruk ağacı yahut “cennet” ağacı) türleriyle; ibreli (genellikle kışın da yapraklı olan) ağaç türlerinden de başka yararlanılabilmektedir,

6. Türkiye’de Enerji Ormancılığı Olanakları

Ülkemizde enerji ormancılığı çalışmaları OGM tarafından önceleri “baltalık orman” yahut enerji ormanı tesisi (kurulması) ve “imar ve ihyası, rehabilitasyonu” adı altında yapılmış; bu çalışmalar sonunda hasat edilen odunsu ürünlerin bir kısmı da “yakılacak odun” olarak tüketime sunulmuştur. Öte yandan, OGM tomruk, direk vb ekonomik değeri görece olarak yüksek olan ürünleri hasat ederken kesilen ağaçların tomruk direk vb ürün olamayacak dal vb kısımlarından; orman bakım

yahut yeni orman yetiştirme çalışmaları için arazi hazırlığı çalışmaları yapılırken ortaya çıkan odunsu ürünleri de “yakacak odun” olarak sunabilmektedir. Ancak, Türkiye’de enerji kaynağı olarak kullanılabilecek odunun elde edilebileceği ormanlar oluşturabilmek için çeşitli olanaklar vardır.

6.1. Ekolojik Olanaklar

Türkiye’de ekolojik koşullar hem yatay hem de dikey olarak son derece değişkendir. Bu koşullar, genel olarak, farklı orman ekosistemi yapılarının oluşmasına ve/veya oluşturulabilmesine uygundur. Uygun olduğu içindir ki ülkemizde 22,3 milyon hektar alan, “orman” sayılabilecek bitki örtüsüyle kaplıdır ve bu alanların yapısal özellikleri de son derece çeşitlidir. Öte yandan, Türkiye’deki “orman” sayılan alanların % 12’si (2,7 milyon hektar) ağırlıkla

yakılacak odun elde etmek amacıyla yönetilebilecek “baltalık” ormanlardır. Ancak “baltalık” olarak işletilebilecek orman ekosistemlerinin % 29’unun odun verim gücü düşüktür (“Boşluklu Kapalı”). Bu ormanların yeniden verimli duruma getirilebilmesi için gerekli ekolojik koşullar vardır. Bu ekolojik koşulların da sağladığı olanaklarla ülkemizde uzun yıllar kimi orman ekosistemleri yakacak odun olarak tüketilmek amacıyla yönetilmiştir. Böylece, kırsal yerleşmelerin yanı sıra kentsel yerleşmelerde yaşayanların da enerji gereksinmesi baltalık olarak yönetilen orman ekosistemlerinden karşılanmıştır. Ancak, özellikle 2000’li yıllarda bu orman ekosistemlerini de koru ormanı olarak yönetmek üzere çalışmalar hızlandırılmıştır. Bu gerçeğin bir boyutu OGM’nin son envanter verilerinde hareketle oluşturulan Çizelge 1’de sergilenmiştir:

Çizelge 1:Türkiye’de “Orman” Sayılan Alanların Nitelik ve Niceliği

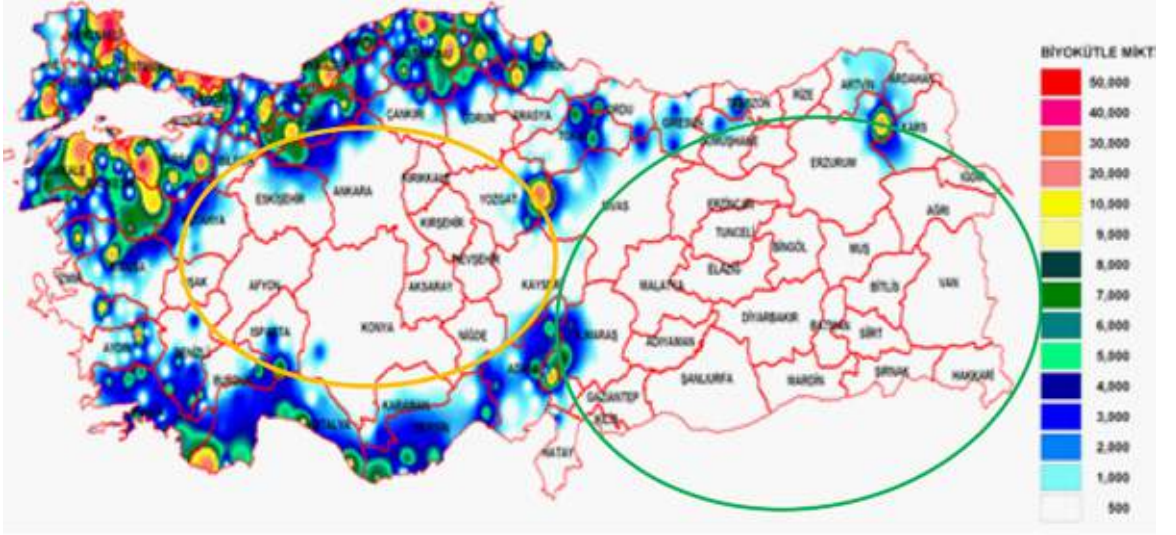
1973						
ORMANLIK ALAN DAĞILIMI						
İŞLETME ŞEKLİ	Normal Kapalı		Boşluklu Kapalı		TOPLAM	
	ha	%	ha	%	ha	%
Koru	6.176.899	31	4.757.708	23	10.934.607	54
Baltalık	2.679.558	13	6.585.131	33	9.264.689	46
Toplam	8.856.457	44	11.342.839	56	20.199.296	100

2015						
ORMANLIK ALAN DAĞILIMI						
İŞLETME ŞEKLİ	Normal Kapalı		Boşluklu Kapalı		TOPLAM	
	ha	%	ha	%	ha	%
Koru	11.919.061	54	7.700.657	34	19.619.718	88
Baltalık	785.087	3	1.938.130	9	2.723.217	12
Toplam	12.704.148	57	9.638.787	43	22.342.935	100

(Kaynak: OGM, Türkiye Orman Varlığı 2015, Sayfa 8 ile 12)

Bu yaklaşıma karşın OGM, Çizge 3'te görüldüğü gibi, yılda 1,5 milyon ton petrole eşdeğerde 4,8 milyon ton hasat edilebileceğini öngörmektedir:

Çizge 3: Türkiye'de Biyokütle Gizilgücü (Milyon Ton)

Kaynak: Kaynak: http://www.eie.gov.tr/yenilenebilir/tur_or_kay_biyo_pot.aspx, (Erişim 1 Ekim 2017)

6.2. Arazi Varlığı

Türkiye'de 1996 yılında yapılan saptamalara göre "orman" sayılan alanlarda 3,2 milyon, Hazine arazilerinde ise 10 milyon dönüm orman yetiştirilebilecek özelliklere sahip arazi vardır. Öte yandan, Türkiye'de "verimsiz" sayılan 1,9 milyon hektar "baltalık" ormanın verimli enerji ormanlarına dönüştürülebilmesi olanaklıdır. Ayrıca, "verimli" sayılan ("Normal Kapalı") 785 bin hektar "baltalık ormanın da "enerji ormanı" olarak işletilmesi olanaklıdır. Ek olarak Türkiye'de üzerinde orman olmayan ancak orman oluşturulabilir, kimileri de ormana dönüştürülmesi zorun olan alanlar

bulunmaktadır. Örneğin, genel olarak; uygun olmamasına karşın tarımsal amaçlarla kullanılan, herhangi bir amaçla kullanılmayan ancak orman yetiştirilmesi olanaklı olan Hazine, belediye, köy tüzel kişiliği ve kamu kurum ve kuruluşları mülkiyetinde olan, ekonomik ve toplumsal nedenlerle terk edilmiş, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 2. maddesinin "B" bendi uyarınca artık orman sayılmayan, göl, gölet, akarsuların ekolojik yönden sakıncalı olmayan kıyıları, tarım yapılan alanların çevresinde rüzgâr perdesi işlevini de görecektir arazilerde de enerji ormanları oluşturulabilme olanağı vardır.

6.3. Hukuksal Düzenlemeler

Türkiye’de, enerji ormancılığı çalışmalarına çeşitli olanaklar ve dayanaklar sağlayan hukuksal düzenlemeler bulunmaktadır.

a) 6831 Sayılı Orman Kanunu

Yasanın 57-69. maddeleriyle ağaçlandırma yapılmasına çeşitli destekler sağlanabilmektedir. Sözelimi, 57. maddeye göre;

“Orman sahasını artırmak maksadıyla, orman sınırları içinde yangın ve çeşitli sebeplerle meydana gelmiş açıklıklarda, verimsiz, vasıfları bozulmuş ve amenajman planlarında toprak muhafaza karakteri taşımadığı halde muhafazaya ayrılmış orman alanları ile, Devlete ait olup orman yetiştirme muhiti şartları bakımından elverişli olan yerlerde; köy tüzel kişilikleri ve diğer gerçek ve tüzel kişiler tarafından Orman Genel Müdürlüğünce uygun görülecek planlara göre ağaçlandırma yapılabilir.

Köy, kasaba ve şehirler civarında Devlete veya diğer kamu tüzel kişilerine ait arazilerle de gerekli şartlar bulunduğu ve ilgili kuruluşların talebi olduğu veya muvafakatleri alındığı takdirde bu kuruluşlarca tesis edilmek ve bakılmak şartıyla orman idaresince ağaçlandırmalar yapılabilir.

Bu yerler için lüzumlu fidan ile ağaçlandırma planları ve ağaçlandırma ile ilgili yardımlar bedelsiz sağlanabilir. ...İmar ihya çalışması yapılacak bozuk koru ve bozuk baltalık ormanlarında da bu fıkra hükümleri uygulanır.”

Öte yandan, Yasanın 59. maddesi de kendi arazilerinde ağaçlandırma yapacaklara çeşitli olanaklar

sağlamaktadır. *“Kendi arazilerinde ağaçlandırma yapmak isteyen gerçek kişilerle özel hukuk tüzelkişilere, sahipleri tarafından talep edildiği takdirde; plan ve proje yapımında ve bunların uygulamalarında, orman idaresince teknik yardım yapılabilir, plan ve projeleri Orman Genel Müdürlüğünce tasdik edilmiş sahaların fidan ihtiyaçları parasız karşılanır. Bunlar hakkında hususi ormanlara ilişkin hükümler uygulanır.”* Yasanın 61. maddesiyle Orman Genel Müdürlüğü’ne “orman” sayılan yerler dışında da ağaçlandırma yapabilme yetkisi verilmektedir: *“Orman hudutları dışında olup da ağaçlandırılması zaruri görülen yerlerde Orman Umum Müdürlüğünce hazırlanacak plan dairesinde ağaçlandırma yapılır.”* Yasanın 63. maddesi ise özellikle kendi ve/veya devlet arazilerinde enerji ormanı amacıyla da işletmek üzere ağaçlandırma yapacak kişi ve kuruluşlara çeşitli olanaklar getirmektedir. 65. maddede orman kuracakların ve ağaç yetiştireceklerin fidan ve tohum gereksinmelerinin nasıl karşılanabileceğine açıklık getirilmektedir. Yasanın 69. maddesi ise orman yetiştirecek orman köylerini kalkındırma kooperatiflerinin fidan gereksinmelerinin bedelsiz olarak karşılanabilmesine olanak vermektedir.

b) Ağaçlandırma Yönetmeliği

6831 sayılı Orman Kanunu’na dayanılarak yapılacak ağaçlandırma çalışmalarını düzenlemek amacıyla hazırlanan yönetmelik en son Nisan 2012’de yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme sırasında özellikle “devlet ormanı” sayılan alanlarda ağaçlandırma yapacak gerçek ve tüzel kişilere

sağlanan olanaklar daha da artırılmıştır. Ancak, Yönetmeliğin daha önceki biçimlerinde açık olarak yer verilen “enerji ormanı imar ve ihya” çalışmaları kapsamdan çıkarılmıştır. Buna karşılık, Yönetmelikte “devlet ormanı” sayılan yerlerdeki “bozuk baltalık ormanlarda” ve/veya Hazine ve köy arazilerinde enerji ormancılığı yapılmasını engelleyici bir yaptırım yoktur.

c) 4122 Sayılı “Millî Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu

1995 yılında çıkarılmış olmakla birlikte uygulanması ancak 2008 yılında başlatılan, bu amaçla bir de eylem planı hazırlanan yasanın amacı şöyle tanımlanmıştır: *“Devlet ormanlarında, Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki arazilerde, göl ve akarsu kenarlarında, tüzel kişilerin mülkiyet ve tasarrufundaki arazilerde, orman sahasını ve ağaç servetini çoğaltmak, toprak, su ve bitki arasında bozulan dengeyi kurmak, geliştirmek ve çevre değerlerini korumak maksadıyla, kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılacak ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmalarına ait esas ve usulleri düzenlemektir.”*

Bu yasaya göre Türkiye’de hemen hemen her kurum ve kuruluşun kendi arazilerinde ya da izin verilen, irtifak hakkı tesis edilen veya tahsis edilen alanlarda, ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmaları yapmaları ya da yaptırmaları zorunludur.

d) 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun

2005 yılında çıkarılan 5346 sayılı **Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun**'un 3. maddesinde biyokütle tanımına da yer verilmiştir. Ne var ki yasadaki biyokütle tanımı yalnızca; *“organik atıkların yanı sıra bitkisel yağ atıkları, tarımsal hasat artıkları dahil olmak üzere, tarım ve orman ürünlerinden ve bu ürünlerin işlenmesi sonucu ortaya çıkan yan ürünlerden elde edilen katı, sıvı ve gaz halindeki yakıtları”* kapsamaktadır. Aynı maddesinde biyokütleyi de “yenilenebilir enerji kaynakları” kapsamında sayan yasadaki bu tanımın enerji ormancılığı yönünden kısıtlayıcı olmadığı açıktır.

Öte yandan Yasanın 8. maddesinde “yenilenebilir enerji kaynağı” üretmek amacıyla kurulacak **her türlü tesisin** arazi gereksinmesinin karşılanması için de kolaylıklar getirilmiştir. 8. maddeye göre; *“Orman veya Hazine'nin özel mülkiyetinde ya da Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan her türlü taşınmazın bu Kanun kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik enerjisi üretimi yapmak amacıyla kullanılması halinde, bu araziler için Çevre ve Orman Bakanlığı veya Maliye Bakanlığı tarafından bedeli karşılığında izin verilir, kiralama yapılır, irtifak hakkı tesis edilir veya kullanma izni verilir.* Enerji ormancılığı çalışmalarının bu madde kapsamında değerlendirilmesi olanaklıdır.

6.4. Teknik Bilgi ve Deneyim Birikimi

Türkiye’de 2006 yılı sonuna değin 6,2 milyon dönümde “enerji ormanı tesis, imar ve ihya” çalışması yapılmıştır.

Öte yandan, başta ormancılık araştırma müdürlükleri ve orman fakülteleri olmak üzere çeşitli kuruluşlarda çok sayıda araştırma, hizmet içi eğitim çalışmaları da yapılmıştır. Bu çalışmalar doğal olarak enerji ormancılığının yaygınlaştırılmasında yararlanılabilecek teknik ve yönetsel bilgi ve deneyim birikimini artırmıştır.

6.5. Örgütlenme

Uygun doğal koşullar, teknik bilgi ve deneyim birikimi ve desteği, gerekli hukuksal düzenlemeler vb olanakların yanı sıra enerji ormancılığı çalışmaları yapabilecek ve/veya yapılacak çalışmalara çeşitli biçimlerde destek olabilecek kurumsal düzenlemeler de ülkemizde yeterince vardır. Örneğin; OGM ile 2011 yılında çıkarılan 645 sayılı KHK’yle daire başkanlığına indirgenen Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü (AGM) ile Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü (ORKÖY), başta Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği (OR-KOOP) ile Bağlı Birlik ve Orman Köyü Kalkındırma Kooperatifleri olmak üzere çeşitli sivil örgütlenmelerden enerji ormancılığı alanında da çeşitli biçimlerde ve düzeylerde yararlanılması olanaklıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Gerçekte ormanlardan enerji kaynağı olarak kullanılabilecek odun elde etmek amacıyla yararlanmak, giderek, bu amaçla orman yetiştirmek ne Dünyada ne de Türkiye’de “yeni” sayılabilecek bir yaklaşımdır. Ancak, hammadde olarak sanayide kullanılabilecek olanaklarının artması, odunun ve

dolayısıyla da ormanların enerji kaynağı olarak değerlendirilmesi yaklaşımını yakın zamanlara değin gündemden büyük ölçüde çıkarmıştı. Öyle ki, odunu enerji elde etmek amacıyla yakmak, uzun yıllar, “gelişmemişliğin” bir göstergesi sayılabilmiş; odun kökenli ürün sanayilerinin hammadde odun gereksinmesinin karşılanması öncelikli bir hedef olmuştu. Yine de; özellikle kırsal yerleşmelerde, birincil enerji kaynağı olarak odundan yararlanılması günümüze değin sürdürmüştür. Çünkü, ülkenin enerji politikası geliştirilirken bu kesimde süregelen enerji üretim ve tüketim ilişkilerinin niteliği gerektiğince göz önünde bulundurulmamış; yol açtığı ekolojik sorunların boyutları kavranamamıştır. Öte yandan, hem fosil enerji kaynaklarının kullanımına dayalı enerji üretimi ve tüketimi hem de ısınma ve pişirme amacıyla odundan yararlanma eğilimi Türkiye’de de çeşitli çevresel sorunların gündeme gelmesine yol açmıştır. Dahası; giderek artması kaçınılmaz olan enerji gereksinmesinin yürürlükteki enerji üretimi ve tüketimi düzeni içinde karşılanmaya çalışılması, enerji elde edilebilecek kaynakların hızla tükenmesine, doğal varlıkların çeşitli düzeylerde zarar görmesine neden olmaktadır. Bu gerçeğin ayırdına varılması, doğal olarak “temiz”, “yenilenebilir” enerji kaynaklarına yönelinmesi; biyokütleden, bu arada da ormanlardan yararlanma seçeneğini gündeme getirmiştir. Örneğin, 2007 yılında toplanan 5. Avrupa Ormanlarının Korunması Bakanlar Konferansı’nda benimsenen iş programında “Ormanlar, Odun ve Enerji” başlığı açılmış, Birleşmiş Milletler’in “Sürdürülebilir Biyoenerji Raporu”nda da

bu doğrultuda arayışlar içine girilmiştir. Ancak, bu eğilim, ülkemizde daha çok ormanlardaki odunsu artıkların çeşitli işlemlerden geçirildikten sonra ısınma ve elektrik enerjisi elde etmek amacıyla hammadde olarak kullanılmasına indirgenmiştir. Son yıllarda “baltalık” ormanların “koru” ormanlarına dönüştürülmesine yönelik çalışmalara öncelik ve ağırlık veren Orman Genel Müdürlüğü de (OGM) 2008 yılında oluşturduğu “Biyoenرژی Çalışma Grubu” ile bu eğilime uymuştur. Bu çalışma grubunun 2009 yılında hazırladığı “Orman Biyokütlesinden Enerji Üretimi” adlı raporda odunsu artıkların çeşitli işlemlerden geçirildikten sonra yakıt olarak kullanılmasına yönelik yaklaşımlara ağırlıklı olarak yer verilmiştir (OGM, 2009). Sözgelimi, OGM tarafından önceleri “baltalık imar ve ihya”, 1970’li yıllardan bu yana da “enerji ormanı tesisi” adıyla sürdürülen çalışmalar, 2006 yılı sonuna değin ancak 6,2 milyon dönüme ulaşabilmiştir. Öte yandan, OGM dışında başkaca herhangi bir kuruluş, sözgelimi ne Enerji ve Tabii Kaynaklar ile Tarım ve Köyişleri Bakanlıkları, ne kooperatif, dernek vb demokratik kitle örgütler, ne köy tüzel kişilikleri ve belediyeler bu doğrultuda herhangi bir çabaya girilmiştir. Oysa, Türkiye’de, özellikle de kırsal yerleşmelerde bitki örtüsünden, özellikle de ormanlardan enerji hammaddesi olarak kullanılabilecek nitelikte odunsu ürün sağlama eğilimi günümüzde de sürmektedir. Üstelik, çoğunlukla bitki örtüsüne, bu kapsamda orman ekosistemlerine zarar verilerek sürdürülen bu eğilimin kısa dönemde değişebileceğine ilişkin herhangi bir belirti de

bulunmamaktadır. Buna karşılık, enerji ormanı işletmeciliğinin Türkiye özelinde de, yaşamsal önemde iki işlevi görebilmesi olasıdır. Daha açık bir söyleyişle, enerji ormancılığı çalışmaları gerektiğinde yapılabilir;

- toprak erozyonunun önlenmesine, hava niteliğinin iyileşmesine, su kaynaklarının sürekliliğinin sağlanmasına ve yutak işlevini görerek sera gazı etkisini azaltılabilesine vb çevresel yararlar sağlanabilmekte;
- özellikle ormanların içinde ve bitişindeki yerleşmelerde yaşayan insanların ısınma ve pişirme enerjisi gereksinmesi ekolojik sorunlara yol açmayacak biçimde sürekli ve görece olarak daha ucuz olarak karşılanabilmektedir.

Ayrıca; enerji ormancılığı çalışmaları kırsal kesimde işlendirme ve hayvan beslenmesine ortam yaratma, gübrenin tezек olarak yakılmasını önleme katkıları da olabilmektedir. Ek olarak; söz konusu enerji gereksinmesinin başka kaynaklardan karşılanmasından da görece olarak daha düşük maliyetlere yol açmaktadır.

Bu nedenlerle, enerji ormanı işletmeciliğinin, Türkiye’deki enerji politikalarının temel uğraşı alanlarından birisi sayılması; bu amaçla kültürel, teknolojik, yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Buna karşılık, Türkiye’de enerji ormancılığının daha da yaygınlaştırılması için;

- ekolojik koşullar uygundur,
- bilgi ve deneyim birikimi yeterlidir,
- gerekli teknik ve teknolojiler

vardır ve üstelik her geçen gün daha da geliştirilmektedir,

- tek tek ele alındıklarında hukuksal ve yönetsel alt yapının da yeterli olduğu söylenebilir.

Bu gerçekliklerden hareketle; **“Enerji ormancılığının daha da yaygınlaştırılması için ne yapılmalıdır?”** sorusunun çok boyutlu bir yaklaşımla yanıtlanması gerekmektedir. Bu gereğin yerine getirilmesine katkıda bulunabilir düşüncesiyle geliştirilen öneriler aşağıda tartışmaya açılmıştır.

1. Bilgi ve Bilinç Düzeyinin Artırılması

Türkiye’de kentsel yerleşmelerin hemen hemen tümünde, kırsal yerleşmelerin de giderek büyüyen bir kesiminde fosil yakıtlardan yararlanılmaktadır. Öyle ki, siyasal iktidarlar ve yerel yönetimler de bu eğilimi çeşitli yollarla desteklemektedir. Kısa dönemli, deyiş yerindeyse “günü kurtarma” amaçlı bu çabaların orta ve özellikle de uzun dönemde verebileceği olumsuz sonuçlar bilinmektedir. Bu uygulamaların yaygın olarak yapıldığı çoğu yerleşmede başta hava kirliliği olmak üzere çeşitli çevre sorunların giderek yoğunlaşması bu gerçeği açıklıkla ortaya koymaktadır. Böyle iken, başta ilgili teknokrat ve bürokratlar olmak üzere enerji ormancılığı yapması gereken ve yapabilme olanağı da olan kişi ve kuruluşların çoğu biyokütleden, özel olarak da odundan enerji kaynağı olarak yararlanabilme bilgi ve bilincine yeterince sahip değildir. Bu nedenle, enerji ormancılığının öncelikle bu kesimin gündemine getirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda öncelikli “hedef kitle” olarak aşağıda başlıcaları sıralanan kurum ve kuruluşların her

düzeydeki yönetici ve uzmanları ile uygulamacı teknik personeli alınabilir:

- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın ilgili genel müdürlükleri; özellikle de OGM'nin merkez ve taşra birimleri
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
- İlgili kredi kuruluşları
- Orman ve ziraat fakülteleri
- TÜBİTAK ile ormancılık ve tarım alanındaki araştırma kuruluşları
- Vali ve kaymakamlıklar
- Köy tüzel kişilikleri
- Belediyeler
- Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği (OR-KOOP) ve Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği (KÖY-KOOP) ile bağlı birlikler ve kooperatifler
- Başta “yenilenebilir enerji kaynakları” alanında çalışanlar olmak üzere ilgili yatırımcı kişi ve kuruluşlar
- Kitle iletişim araçları
- İlgili gönüllü kuruluşlar

Bu “hedef kitle” temel alınarak ve gerektiğinde önceliklendirilerek konunun çeşitli boyutlarıyla ilgili ortak kavramsal çerçevenin, dil ve söylem birliğinin sağlanmasına yönelik etkinlikler (seminer, konferans, çalıştay, yayım vb) gerçekleştirilmeli, bu amaçla da olabildiğince ortak çalışma grupları

oluşturulmalı, orta dönemli planları hazırlanmalı ve kararlı biçimde uygulanmalıdır..

2. Ormancılık ve Enerji Politikaları

Enerji ormancılığı çalışmalarıyla ilgili beş temel etkinlik alanı vardır: **i) Enerji, ii) ormancılık, iii) teknik ve teknoloji, iv) finansman ve v) toplum.** Enerji ormancılığı çalışmaları bu beş, özellikle de ilk iki alandaki ilgili karar ve uygulama süreçlerinde göz ardı edilmemelidir:

- i) Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın enerji ve enerji kaynakları üretim ve tüketim öngörülerinde, geleceğe ilişkin enerji senaryolarında, dolayısıyla enerji politikalarında enerji ormancılığı konusuna hiç yer verilmemektedir. Bitki artıkları ve odunun toplam yurtiçi birincil enerji üretimi ve talebinde paylarının ise sırasıyla % 16,5 ve % 4,5 olduğu öne sürülmektedir. Daha ilginç olanı ise, enerji kaynağı olarak bitki artıkları ve odunun sunumu ile talebi eşit olarak hesaplanmaktadır. Bu durumda, Türkiye'de bitki artıkları ve odun talebinin tümüyle karşılanabildiği, bu alanda herhangi bir yetersizliğin yaşanmadığı sonucu çıkarılabilmektedir. Bu çıkarım doğru değildir. Çünkü ülkemizde, sunulduğu ve tümüyle tüketildiği öne sürülenden çok daha fazla bitki artığı ve odun enerji kaynağı olarak tüketilmektedir. Ancak, yasa ve teknik dışı yollarla yapılan tüketimin miktarı bilinmemektedir. Bu nedenle, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Türkiye'deki enerji sunumu ve talebi verilerindeki

bitki artığı ve odun üretimi ve tüketimine ilişkin veriler gerçeği yansıtmamaktadır. Bu durum, ne Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın enerji ne de OGM'nin ormancılık politikalarında bitki artığı ve odun üretimi ve tüketimi ile ilgili herhangi bir gerçekçi yaklaşıma yer verilmemesinin bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir.

Bu nedenlerle, enerji kaynağı üretim ve tüketim politikaları kapsamında bitki artığı ve odunun enerji kaynağı olarak üretilmesi ve tüketilmesine, dolayısıyla enerji ormancılığına yönelik politikalara da yer verilmelidir

- ii) Ormancılık politikalarında odundan enerji kaynağı olarak yararlanılması, bu nedenle de tekniğine uygun olarak üretilmesi yönünde yaklaşım giderek gündemden çıkarılmıştır. Çünkü öteden beri ülkesel bölgesel ve sektörel olarak hazırlanan çeşitli plan, program vb belgelerde odunun yakacak olarak tüketilme düzeyinin yüksekliği bir olumsuzluk göstergesi, dahası, “geri kalmış ülkelere özgü” bir durum sayılmıştır. Bu nedenle, odunun yakacak olarak tüketilmesi yerine sanayide hammadde olarak kullanılmasına yönelik çabalara girilmiştir. Kısacası, enerji ormancılığı, günümüzde ormancılık politikaları kapsamından da neredeyse tümüyle çıkarılmıştır. Son yıllarda Avrupa Birliği'nin de yönlendirmesiyle gündeme gelen “*orman biyokütlesinden enerji üretimi*” yaklaşımı ise bütünüyle birincil sayılan orman ürünlerinin hasadı, yeni

orman yetiştirme ve orman bakımı vb çalışmalar sırasında ortaya çıkan odunsu artık ve atıkların enerji hammaddesi olarak değerlendirilmesine indirgenmiştir. Bu yaklaşım, doğal olarak ağaçlandırma politikalarına da yansımıştır. Örneğin, “enerji ormanı imar ve ihya çalışmaları”, Ağaçlandırma Yönetmeliği kapsamından çıkarılarak desteklenme olanakları büyük ölçüde kısıtlanmıştır. Bu; özellikle kırsal yerleşmelerdeki enerji gereksinmesinin gerektiğince karşılanmamasına, dolayısıyla başta ormanlar olmak üzere bitki örtüsünün zarar görmesine yol açabilecek bir yaklaşımdır.

Öte yandan, OGM’nin yakacak olarak tüketilen odun ile ilgili tahminleri güncel değildir. Enerji kaynağı olarak kullanılacak odun talebinin kısa ve orta dönemde nasıl bir eğilim izleyebileceğine ilişkin araştırmalara dayalı öngörüler de yoktur.

Dolayısıyla günümüzde, enerji ormancılığı çalışmaları ormancılık politikalarında gerektiğince ağırlıklı gündeme alınan bir konu değildir. Bu, giderilmesi gereken bir eksikliktir; giderilmemesi ormancılık çalışmalarını güçleştirebilecek, ormanlara zarar verebilecektir.

Bu nedenlerle;

- OGM’nin bir süredir uyguladığı “baltalık ormanları koru ormanlarına dönüştürme” çalışmaları, ekolojik koşulların zorunlu kılmadığı yerlerde durdurulmalı; bu ormanların enerji ormanı olarak yönetilmesine yönelik

planlamalara ve uygulamalara öncelik ve ağırlık verilmelidir. Özellikle ağaçlandırma projelerinde çalışmaların genel amaçlarının yanı sıra alt amaçlarına da açıklık getirilmelidir. Bu kapsamda, enerji ormanı kurma amaçlı ağaçlandırma çalışmaları için de örneğin “yeşil kuşak oluşturma”, “hatıra ormanı kurma”, “karayolu kenarı ağaçlandırması” vb çalışmalarda olduğu gibi özel programlar hazırlanmalı ve uygulanmalıdır..

- Enerji ormanı kurma, enerji ormancılığı yapılabilecek “verimsiz” sayılan baltalık ormanlardaki rehabilitasyon (ya da imar-ıslah) çalışmaları da yeniden Ağaçlandırma Yönetmeliği kapsamına alınmalıdır.
- 5346 sayılı “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun” kapsamında enerji ormanları da sayılmalı, enerji ormancılığı yapmak isteyen yatırımcılara yönelik uygulamalara da açıklık getirilmelidir.

3. Veri ve Bilgi Tabanı

Bilindiği gibi ormancılık yatırımları ve özellikle de orman kurma çalışmalarının sonuçları ancak uzun dönemde alınabilmektedir. Öyle ki, görece olarak en kısa dönemli ormancılık etkinliklerinden birisi olan enerji ormancılığında bile yatırımların sonuçları 10-30 yıl arasında değişen sürelerde alınabilmektedir. Üstelik bu sonuçlar üzerinde etkili olabilen ekolojik, ekonomik, toplumsal, teknik ve teknolojik koşullar zaman

içinde son derece hızlı biçimde değişebilmektedir. Bu nedenlerle enerji ormancılığı çalışmalarının gerektirdiği ayrıntıda ve güncel veri tabanlarının oluşturulması, bilgilerin üretilmesi zorunlu olmaktadır. Ne var ki, Türkiye’de enerji ormancılığı alanında da gerekli veri ve bilgi yetersizlikleri vardır. Bu yetersizlikler giderilmelidir. Bu kapsamda;

- enerji ormancılığı çalışması yapılması ekolojik olarak olanaklı, bu çalışmalar yeterince verimli ve ekonomik kılınabilecek arazilerin envanteri çıkarılmalı, uygun araziler önceliklendirilmeli, bu araziler özelinde enerji ormancılığı eylem planları hazırlanmalı ve uygulanmalıdır;
- enerji ormancılığı çalışmalarında kullanılacak ağaç ve ağaççık türlerinin fizyolojik ve dendrolojik özellikleri yöresel olarak belirlenmeli, odun hasılat çizelgeleri hazırlanmalıdır;
- enerji ormanlarında uygulanabilecek yetiştirme, bakım ve hasat teknikleri belirlenmeli ve/veya geliştirilmelidir,
- özellikle kırsal yerleşmelerde odunu birincil enerji kaynağı olarak tüketme eğilimindeki değişme ve gelişmeler yersel olarak belirlenmeli ve izlenmelidir,
- enerji ormancılığı yapılacak alanlarda eşanlı olarak kullanılacak başka yararlanma olanakları belirlenmelidir.

4. Teşvik ve Destekleme

Daha önce de belirtildiği gibi enerji ormancılığı çalışmalarında

da sonuçlar ancak uzun dönemde alınabilmektedir. Bu dönem boyunca başta ekolojik olmak üzere çoğu önlenemeyecek nitelikte birçok gelişme bu çalışmaların başarısı üzerinde etkili olabilmektedir. Ancak, bu etkilerin niteliği ve şiddeti önceden tam olarak öngörülememektedir. Bu durum tek tek kişilerin, küçük sermayeli işletmelerin, özellikle de küçük ve orta köylülerin enerji ormancılığı yapabilmelerini çoğu zaman olanaksızlaştırmaktadır. Bu nedenle, özellikle;

- il özel idarelerinin,
- belediyelerin,
- köy tüzel kişilerinin,
- genel olarak tarımsal kalkınma kooperatiflerinin, özel olarak OR-KOOP ile KÖY-KOOP'un bağlı birlik ve kooperatiflerinin,
- istekli özel kişi ve kuruluşların

gerekli parasal kaynak, bilgi, teknik ve teknolojik olarak desteklenmeleri zorunludur. Gerçekte, yeniden Ağaçlandırma Yönetmeliği kapsamına alındığında enerji ormancılığı amacıyla orman kuracak ve/veya tahsis edilecek "verimsiz" sayılan "baltalık" ormanları verimli duruma getirecek gerçek ve tüzel kişilere gerekli destek büyük ölçüde sağlanabilmektedir. Bu kapsamda;

- yurttaşları enerji ormanı kurma ve işletme, odunsu ürünleri enerji hammaddesi olarak kullanabilme amaçlı yatırımlara yöneltebilecek destekleme mekanizmaları geliştirilmeli ve yaygın olarak işletilmelidir,

- odunsu ürünlerden daha verimli enerji elde etme teknolojileri geliştirilmeli ve üretilmeli, yatırımcıların bu amaçla da desteklenmesine yönelik teşvik mekanizmaları uygulanmalıdır,
- 5346 sayılı yasanın 7. maddesinin "d" fıkrasında yer verilen "...Biyokütle kaynaklarını kullanarak elektrik enerjisi veya yakıt üretimine yönelik AR-GE tesis yatırımları Bakanlar Kurulu kararı ile teşviklerden yararlandırılabilir." yaptırımını kapsamına enerji ormancılığı çalışmaları da alınmalıdır.

5. Çok Amaçlılık

Daha önce de belirtildiği gibi, enerji ormancılığı da sonuçları ancak uzun zamanda alınabilecek çalışmalardır. Bu amaçla yapılacak yatırımların parasal yararı görece olarak düşüktür. Kârlılık düzeyleri ise piyasadaki öteki ekonomik etkinliklerde olduğu kadar yüksek değildir. Bu nedenle yalnızca odun hasat etmek amacıyla enerji ormancılığı yapmak kişiler, küçük hatta orta ölçekli kuruluşlar için ilgi çekici bir yatırım alanı değildir. Bu nedenlerle, "çok amaçlılık", enerji ormancılığı çalışmalarının daha ekonomik, dolayısıyla çekici bir yatırım alanına dönüştürülmesi için bir olanak olarak değerlendirilmelidir. Bu amaçla, enerji ormancılığı çalışmaları, ekolojik koşulların olanak verdiği yerlerde ekolojik olumsuzluklara yol açmayacak ekonomik amaçlı etkinliklere de (tarım, hayvancılık, ekoturizm vb) olanak verecek biçimde planlanmalı ve yürütülmelidir. Bu hem ekolojik olarak hem de yasal ve teknik olarak olanaklı bir işlemdir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. ANONİM (2007); TC İklim Değişikliği Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kapsamında Birinci Ulusal Bildirimi, Ankara.
2. ÇOB, (2004); Türkiye Ulusal Ormancılık Programı 2004-2023, TC Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara.
3. ÇOB (2007); Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberliği Eylem Planı 2008-2012, TC Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara.
4. GÜLER, Hilmi (2004); Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler'in, TBMM Meclis Plan ve Bütçe Komisyonu'ndaki sunumu, 11 Kasım 2004 tarihli Radikal Gazetesi.
5. IEA – International Energy Agency 2007b; IEA Energy Technology Essentials: Biomass for Power Generation and CHP. Paris:IEA.
6. OGM (1986); Türkiye'de Orman Köylüleri Tarafından Tüketilen Yakacak Odun Anketi ve Sonuçları, (Çoğaltma), Orman Genel Müdürlüğü Araştırma-Planlama ve Koordinasyon Dairesi, Ankara.
7. OGM (1987) 1990-2010 Yılları Ormancılık Sektörü Odun Kökenli Orman Ürünleri Arz ve Talep İlişkileri, Orman Genel Müdürlüğü Araştırma-Planlama ve Koordinasyon Dairesi, Ankara.
8. OGM (2006); Orman Varlığımız, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara.
9. OGM (2008); <http://www2.ogm.gov.tr/istatistikler/istatistik.aspx> (19 Şubat 2010)
10. OGM (2009); Orman Biyokütlesinden Enerji Üretimi, Orman Genel Müdürlüğü Biyoenerji Çalışma Grubu, Ankara.
11. OGM (Tarihsiz/b); Baltalık Ormanların Koruya Dönüştürülmesi Eylem Planı (2006-2015), Orman Genel Müdürlüğü, Ankara
12. OGM (2010/1), <http://www2.ogm.gov.tr/istatistikler/istatistik.aspx>
13. SARAÇOĞLU, NEDİM (2010) "Biyokütle, Biyoenerji ve Enerji Ormanlarının Küresel Önemi", Kırsal Çevre Yıllığı'2009, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği Yayını, 2010, Ankara)
14. TÜRKER, Fehmi (1992); Maçka Devlet Orman İşletmesi Müdürlüğü Ormanlarından Odun Hammaddesinin Yakacak Odun Amacıyla Tüketilmesinin Sosyo-Ekonomik Analizi, (Basılmamış Doktora Tezi (KTÜ Orman Fakültesi, Trabzon.
15. TÜRKYILMAZ, Oğuz (2009); Türkiye'nin Enerji Görünümü, TMMOB Türkiye VII. Enerji Sempozyumu, 19 Aralık 2009 günü sunulan bildirisi.
16. UZUN (1992); "Basit Enerji Ormanı İşletmeciliği", Orman Mühendisliği Dergisi, Haziran, TMMOB Orman Mühendisleri Odası, Ankara.

AB Doğa Koruma Yaklaşımlarının İncelenmesi

Gizem ŞAHİN

İstanbul Üniversitesi Orman
Fakültesi, 34473, İSTANBUL

gizem.sahin@istanbul.edu.tr

1. GİRİŞ

Endüstrileşme, hızlı nüfus artışı ve bununla birlikte gerçekleşen hızlı kentleşmeyle doğal alanlara yönelik tehditler gün geçtikçe artmakta ve bu alanların bozulması, hatta yok olması gibi sorunlar gündeme gelmektedir. Çevre ve doğayla ilgili ortaya çıkan sorunlar bütüncül bir doğa koruma politikasının oluşturulması ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu sorunların azaltılması ve önlenmesinde sadece ulusal çabaların yeterli olmadığı, uluslararası düzeyde adımların atılmasının gerekliliği açıktır.

Bünyesinde bulunan 28 üye ülkenin birçok alandaki politikalarını şekillendiren bir çerçeve sunan Avrupa Birliği (AB), doğayı ve çevreyi koruma politikalarının şekillenmesinde de önemli bir aktör konumundadır. Uluslararası gündemi yakından takip etmesi, 1970'lerden itibaren çevreyi ve doğayı koruma adına önemli adımlar atması, bu konuda programlar, stratejiler ve eylem planları oluşturması AB'yi çevre ve doğa korumada önemli bir noktaya taşımıştır.

AB'de çevreyle ilgili konular Birliğin Lizbon Antlaşmasında yer almakta ve ayrıca AB Temel Haklar Bildirgesi'nde de bulunmaktadır. Bildirgede 4. Bölüm 37. Maddede bulunan çevreyi korumadaki "Yüksek düzeydeki çevre koruma ile çevre

kalitesinin iyileştirilmesi Birlik içindeki politikalara mutlaka dâhil edilmeli ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle uyumlu olması sağlanmalıdır." şartı çevreye ne kadar önem verildiğini de göstermektedir. AB, Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi'nde de çevre konusuna yer verilmiştir.

Ayrıca AB politikası, üye ülkelerinin doğa korumayla ilgili uluslararası taahhütleri kabul etmesini sağlayarak aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma stratejisini de daha güçlü bir hale getirmiş (Grodzinska-Jurczak ve Cent, 2011), sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutunu ön plana çıkarmıştır.

Türkiye-AB müzakereleri 2005 yılında başlamış ve AB'ye uyum kapsamında çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Müzakere süreci 2016 yılından itibaren geçici olarak dondurulmuş olsa da ülkemizde uyum çalışmaları kapsamında hala düzenlemeler yapılmaktadır. Bu doğrultuda çevreye uyum müktesebatı incelendiğinde doğa korumanın, çevre faslı (27. Fası) kapsamındaki başlıklardan biri olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Türkiye 2007-2023 yıllarını kapsayan AB Çevre Uyum Stratejisi oluşturmuştur. Fasılda doğa korumaya uyum düzenlemelerinde özellikle Kuş ve Habitat Direktifleri'nin öncelikli olduğu vurgulanmakta

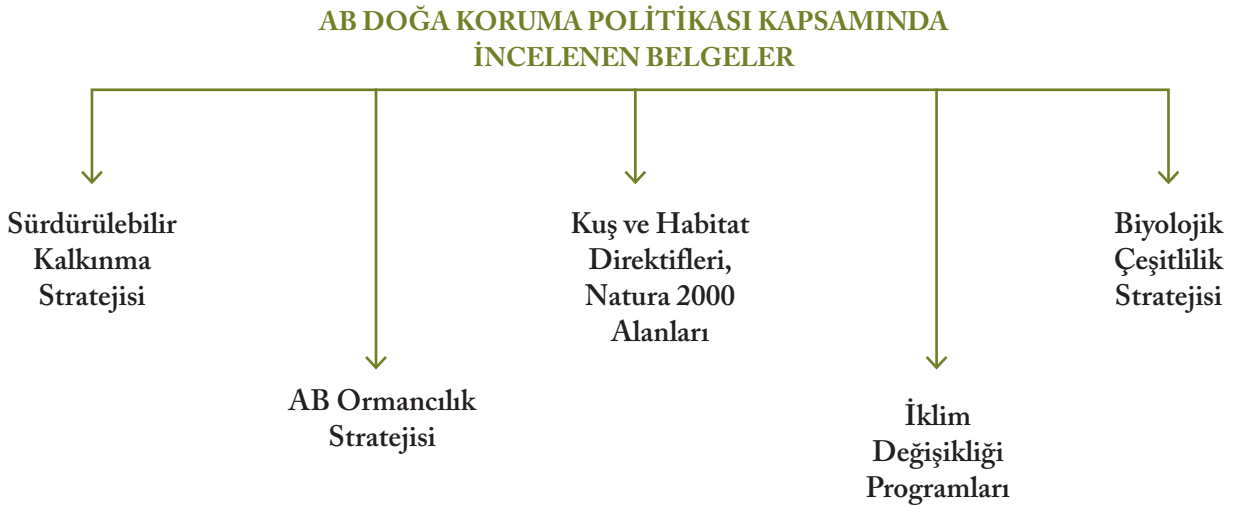
ve bu kapsamdaki Natura 2000 alanlarının belirlenmesine yönelik hükümler bulunmaktadır (AB Bakanlığı, 2017). AB Doğa Koruma politikası kapsamında Kuş ve Habitat Direktifleri ile bu direktiflerle ilan edilen Natura 2000 alanları dikkati çekmektedir. Bu alanlar AB’de oldukça önem taşımaktadır. Ülkemizde Natura 2000 alanlarının potansiyelinin belirlenmesi için çeşitli AB projeleri de yürütülmeye başlanmıştır.

Ülkemizde yeniden gündeme gelen “Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı” içeriğinde de yasanın gerekçeleri arasında “Avrupa Birliği Kuş ve Habitat Direktiflerine uyum” gösterilmektedir. Bu nedenle AB doğa koruma çalışmaları ülkemiz açısından hala önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı AB’nin doğa korumayla ilgili genel yaklaşımını tarihi süreç içerisinde incelemek ve güncel yaklaşımlarını değerlendirmektir.

2. MATERYAL VE METOT

Çalışma nitelik araştırma özelliği göstermektedir. AB’de doğa koruma ile ilgili birim, Çevre Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunmaktadır. Genelde doğa koruma kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların çevre koruma ya da çevre yönetiminin bir bileşeni olarak değerlendirildiği görülmektedir (Kuvan, 2012). Çalışma kapsamında AB Çevre Genel Müdürlüğü’nün birimleri incelenmiş ve bu birimlerde yer alan konularla ilgili belgeler belirlenip taranmıştır. Doğa korumayla yakından ilişkisi bulunan sürdürülebilir kalkınma, biyolojik çeşitlilik, ormancılık ve iklim değişikliğiyle ilgili konular araştırma kapsamına alınmıştır (Şekil 1). Çalışmada öncelikle doğa korumayla ilgili tarihi süreç AB kapsamında incelenmiş bir sonraki bölümde ise güncel belgelerin içerikleri irdelenmiştir.

Şekil 1. AB Doğa Koruma Politikası Kapsamında İncelenen Belgeler

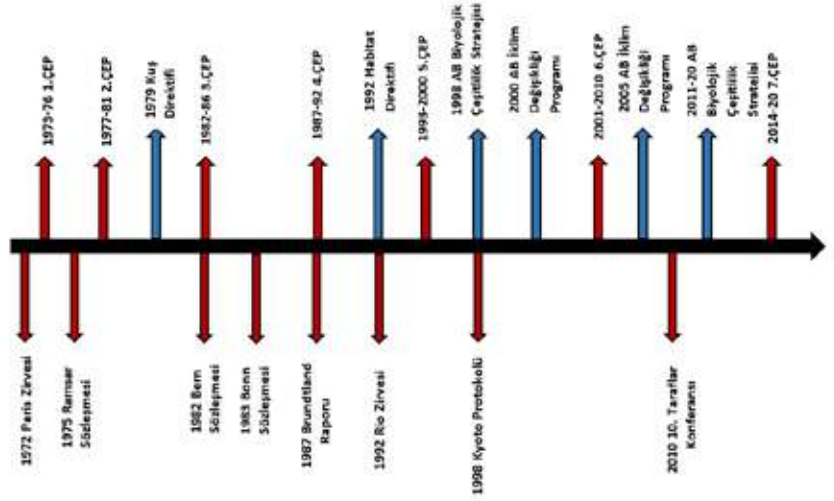

3. BULGULAR

3.1. AB Doğa Koruma Politikasının Gelişimi

Avrupa Birliği'nin çevre ve doğa koruma politikalarının birçok uluslararası süreçten etkilendiği bilinmektedir. Bu süreçlerde ortaya çıkan önemli sözleşmeler ve AB'nin uygulamaya koyduğu çeşit programlar, stratejiler ve ilgili diğer süreçlere ilişkin tarihsel gelişim Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Doğa Koruma Politikasıyla ilgili Gelişmeler¹

AB'de çevreyle ilgili önemli adımlar 1970'li yıllardan sonra atılmıştır. 1971 yılında Sulak Alanlar (Ramsar) Sözleşmesiyle tehdit altında olan bir ekosistem tipini koruyan ilk uluslararası çerçeve ortaya konulmuş (Hettiarachchi ve ark., 2015) ve sözleşmeye taraf olan ülkeler arasında bazı AB üye ülkeleri de yer almıştır (Ramsar, 2013). 1975 yılında yürürlüğe giren bu sözleşme biyolojik çeşitlilik yönetim sisteminin temelini oluşturmuştur (Mauerhofer ve ark., 2015). 1972 yılında Roma Kulübünün yayınladığı "Büyümenin Sınırları (Limits to Growth)" raporunda nüfus artışının, ekonomik büyümenin, çevre kirliliğinin, besin üretiminin ve kaynakların tükenmesinin aynı hızda devam etmesiyle bu gezegende sadece bir asır daha yaşanabileceği görüşü ortaya konulmuş (Meadows ve ark., 1972) ve yine aynı yıl Birleşmiş Milletler (BM)'in çevreyle ilgili ilk

konferansı gerçekleştirilmiştir (Selin ve Vandever, 2015). Bu dönemde çevreyle ilgili hem bilimsel hem de toplumsal endişelerin ortaya çıktığı görülmektedir (Hey, 2005). Ayrıca, çevresel zararlardan dolayı halk protestolarının artması hükümet yetkilileri üzerinde baskı yaratmış ve bu baskının AB çevre politikasının gelişmesinde olumlu etkileri olmuştur (Hildebrand, 2005). Aynı yıl düzenlenen Paris Zirvesi'nde çevreyle ilgili tüm gelişmeler de göz önünde bulundurularak yaşam kalitesinin yükseltilmesi, manevi değerler ve çevrenin korunması gibi konular da ön plana çıkmış ve AB'nin bir çevre politikasının olmasının önemi vurgulanmıştır². Bunu takip eden 1973 yılında da ilk "Çevre Eylem Programı" (ÇEP) hazırlanmıştır.

İlk kez 1973 yılında başlayan bu uygulamayla bugüne kadar yedi adet ÇEP yapılmıştır. 1973-1976 dönemini kapsayan ilk ÇEP ile

1_ Şekilde sözleşmelerin yürürlüğü girdiği tarihler verilmiştir.

2_ 19-21 Ekim 1972 Paris Zirvesi Bildirgesi

birlikte üç önemli amacın üzerinde durulmuştur. Bunlar, çevresel zararların azaltılması ve önlenmesi, ekolojik dengenin korunması ve doğal kaynakların rasyonel kullanımıdır (Hey, 2005). Ayrıca, “kirleten öder” prensibi de kabul görmüştür (Hunter ve Smith, 2005). Aynı zamanda bu programla birlikte diğer politikaların çevreye olan etkilerinin kapsamlı değerlendirilmesi ihtiyacı vurgulanmıştır. İkinci program (1977-1981) ile aynı yaklaşım devam ettirilmiş ancak doğa koruma konusuna özel bir önem verilmiştir (Hey, 2005). 1970’lerin sonu 1980’lerin başında yaşanan birçok çevresel felaketle çevreye karşı duyarlılık artmış ancak üye ülkeler plansız yerel çevre koruma önlemlerinin topluluk içinde ticareti olumsuz etkileyeceğinden endişe duymaya başlamıştır (Hildebrand, 2005). 1979 yılında Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma (Bern) Sözleşmesi ve Yaban Hayvanlarının Göçmen Türlerinin Korunması (Bonn) Sözleşmesi gündeme gelmiştir. 1982 yılında yürürlüğe giren Bern Sözleşmesi, hem türlerin hem de habitatların korunması için ülkeleri bir araya getirerek doğa korumayla ilgili etkin rol oynayan ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden ilk uluslararası girişim olmuştur (Avrupa Konseyi, 2015). 1983 yılında da Bonn Sözleşmesi yürürlüğe girmiştir.

İkinci ÇEP döneminde yayınlanan Kuş Direktifi (1979) AB’nin doğa koruma politikası açısından dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Direktifin amacı, tehlike altında olan ve göç eden kuş türlerinin korunmasıdır (Boardman, 2006). Bu kapsamda direktif, kuşların habitatlarının kirletilmesi ve yok edilmesi, kuşların yakalanması, öldürülmesi veya ticarete konu edilmesi gibi olumsuz etkilerle ortaya çıkan insan aktivitelerinden dolayı çeşitli önlemlerin koruma politikaları çerçevesinde ele alınmasını ve uygulanmasını sağlamaktadır³. Kuş Direktifi ile özel koruma alanları (SPAs) ilan edilmektedir. Bu direktif ayrıca, o dönemlerdeki çevreci anlayışın doğal alanların korunmasını da kapsayacak şekilde değiştiğini ortaya koymaktadır (Boardman, 2006).

1982-1986 dönemlerini kapsayan üçüncü ÇEP ile Birliğin çevre politikası yaklaşımı kalite yaklaşımından emisyon-bazlı yaklaşıma geçmiş ve kaynaklar için emisyon limit değerlerinin belirlenmesi teklif edilmiştir. Bu programla sürdürülebilir kalkınma için IUCN tarafından 1980’de (Dünya Koruma Stratejisi) formüle edilmiş olan ilk küresel stratejiye olumlu bir gönderme yapılmıştır. Atıkların önlenmesi, etkin kaynak yönetimi ve entegre çevre teknolojileri 3. ÇEP’in amaçlarından bazılarıdır (Hey, 2005). Ayrıca, çevresel sorunlarla uğraşmaktansa önlemenin daha iyi olduğu önleyici yaklaşım kabul görmüştür (Hunter ve Smith, 2005). 1985 yılında Çevresel Etki Değerlendirmesi Direktifi yürürlüğe girse de (Klemmensen ve ark., 2007) bu dönemde çevresel mevzuatın çok yetersiz

olduğu bilinmektedir (Hunter ve Smith, 2005). 80’li yıllardaki çevre politikalarının özellikle endüstriyel alanlar için temiz hava ve gürültü politikaları ve risk yönetimi gibi konularla ilgili olduğu görülmektedir (Hey, 2005).

İlk defa çevre yönetimi konusu, 1987 yılında yürürlüğe giren Avrupa Tek Seneti antlaşmasıyla birlikte Avrupa Bütünleşmesinin resmi politika amaçlarından biri olmuştur. Böylece, çevreyle ilgili ortaya konulan gelişmeler de yasal bir altyapı kazanmıştır. Bu gelişmelerin yanı sıra AB 1980’lerin sonunda çevreyle ilgili uluslararası alanda önemli bir aktör olarak yer almış ve 1990 Dublin Zirvesinde AB’nin uluslararası rolü de açıklanmıştır (McCormick, 2001). 1987-1992 dönemini kapsayan dördüncü ÇEP ile, çevrenin korunması konusunda daha sıkı standartlar getirilmiş ve ekonomik kararlar alınırken çevrenin temel faktör olarak gözetileceği belirtilmiştir (Klemmensen ve ark., 2007).

1987 yılındaki önemli bir gelişme de Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan “Ortak Geleceğimiz” raporuyla (Brundtland Raporu) sürdürülebilir kalkınma konusunun gündeme gelmiş olmasıdır. Bu dönemde, sürdürülebilirlik AB ÇEP’inin beşincisinin de ana temasını oluşturmuştur.

1992 yılında oluşturulan Habitat Direktifinin amacı ekonomik, sosyal, kültürel ve bölgesel ihtiyaçları dikkate alarak

3_ 1979 Kuş Direktifi (2009 Düzeltilmiş)

biyolojik çeşitliliği sürdürmek için yabani flora ve fauna ile doğal habitatlarının korunmasını sağlamaktır (Avrupa Komisyonu, 2016a). Kuş Direktifi gibi Habitat Direktifi de AB doğa koruma mevzuatının temelini oluşturmaktadır (Osterman, 1998). Ramsar (1975), Bern (1982) ve Bonn (1983) Sözleşmeleri doğa koruma politikası açısından çok önemli bir rol oynamakla birlikte Kuş ve Habitat Direktifleri bu sözleşmelerdeki taahhütlerin yerine getirilmesiyle de ilişkili bir boyut taşımaktadır (De Nooij ve ark., 2009). Kuş Direktifi ve Habitat Direktifiyle birlikte ilan edilen alanlar, Natura 2000 alanları (ağı) olarak anılmaktadır. Bu ağ, biyolojik çeşitliliği korumak amacıyla tüm AB üye ülkelerinde kurulmaktadır (Osterman, 1998).

BM'nin çevreyle ilgili ilk konferansından tam 20 yıl sonra 1992 yılında Rio de Janeiro'daki Çevre ve Kalkınma Konferansı da uluslararası alanda atılan önemli adımlardan biri olmuştur. Burada çok önemli görülen beş belge ortaya çıkmıştır. Bunlar; Rio Deklarasyonu, Gündem 21, Orman Prensipleri, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'dir (Ekizoğlu ve ark., 2010).

1993-2000 dönemini kapsayan beşinci ÇEP ile birlikte AB çevre politikasına yeni bir yaklaşım getirilmiştir. İlk defa bir program doğrudan sürdürülebilirlik konusuna odaklanmıştır. Bu programla, uzun dönemli

stratejiler ve daha kısa dönemli amaçlar belirlenmiştir (Hunter ve Smith, 2005). Beşinci ÇEP ile birlikte politika amaçlarına ulaşmak için kullanılan araçlar daha da genişletilmiştir. Daha önceki programlarda sadece yasal araçlar kullanılırken bu program dönemiyle birlikte pazar-tabanlı araçlar (ekonomik ve mali teşvikler gibi), yatay-destekleyici araçlar (daha az kirleten teknolojiler gibi) ve finansal destek mekanizmaları (LIFE fonu gibi) da yasal araçları desteklemiştir⁴ (Avrupa Birliği, 1993). 1998 yılında AB'nin Kyoto Protokolüne imza atmasıyla birlikte 2000 yılında ilk Avrupa İklim Değişikliği Programı oluşturulmuştur.

2001-2010 dönemini kapsayan altıncı ÇEP ile birlikte dört öncelikli alana odaklanılmıştır. Bunlar; iklim değişikliği, çevre ve sağlık, biyolojik çeşitlilik ve kaynakların ve atıkların sürdürülebilir yönetimidir (Avrupa Birliği, 2011). Rio Konferansından sonra önemi giderek artan iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik konusu bu eylem programında öncelik alan olarak vurgulanmış ve 2006 yılında AB Biyoçeşitlilik Eylem Planı oluşturulmuştur (Avrupa Komisyonu, 2016b). 2002 yılında ise AB, ilk Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisini oluşturmuş daha sonra 2006 yılında bu stratejiyi yenilemiştir.

2010 yılında Japonya Nagoya'da BM 10. Taraflar Konferansında biyolojik çeşitlilik kaybıyla mücadele için hazırlanan 10 yıllık

Stratejik Plan kabul edilmiş ve AB verdiği taahhütleri yerine getirmek için 2011 yılında AB Biyolojik Çeşitlilik Stratejisini (2011-2020) oluşturmuştur (Avrupa Komisyonu, 2011a).

2014-2020 dönemini kapsayan 7. ÇEP ise 2013 yılında oluşturulmuş ve üç ana amaç üzerine kurulmuştur. Bu amaçlar; AB'nin doğal sermayesini korumak ve geliştirmek, AB'yi kaynak etkili, yeşil ve düşük karbon ekonomisine dönüştürmek ve AB vatandaşlarını çevre kaynaklı baskılar ile sağlık ve refahlarıyla ilgili risklerden korumaktır (Garcia-Alvarez ve ark., 2016).

AB, 2015 yılında 17 amaçtan oluşan "Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi"ni kabul etmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları AB için çok temel ve kapsayıcı amaçlardan oluşmaktadır. İlk kez 2001 yılında kabul edilmiş ve sonra 2006 yılında yenilenmiş ve çeşitli göstergeler belirlenmiştir. Stratejiler her iki yılda bir bu göstergeler kullanılarak izlenmektedir (EUROSTAT, 2016).

3.2. AB Doğa Koruma Politikasına Temel Olan Belgeler

Çeşitli stratejiler, eylem planları ve programlar AB'nin doğa koruma politikalarına katkı sağlamaktadır. AB için önemli olan 5 konuyla ilgili belirtilen kaynaklar (Şekil 2.1) AB doğa koruma yaklaşımları çerçevesinde incelenmiştir.

4_ 17.05.1993 Towards Sustainability (5th ÇEP), No C 138/5.

AB Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi incelendiğinde stratejinin çevreyi koruma, sosyal eşitlik ve sosyal dayanışma, ekonomik refah ve uluslararası sorumlulukların yerine getirilmesi şeklinde 4 temel amaçtan oluştuğu görülmektedir (AB Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi, 2006). Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili politika kararlarının daha kolay alınabilmesi için çeşitli temalar belirlenmiştir. Bu temalar sosyo-ekonomik kalkınma, sürdürülebilir tüketim ve üretim, sosyal içerme, nüfus değişimleri, toplum sağlığı, iklim değişikliği ve enerji, sürdürülebilir ulaşım, doğal kaynaklar, küresel ortaklık ve yönetim olarak belirlenmiştir. Tüm temaların ölçülmesinde

temel (birincil), ikincil ve üçüncül göstergeler kullanılmıştır. Sadece yönetim temasında göstergeler bulunmamaktadır (Tablo 1).

Doğal kaynaklar temasının ölçülebilmesi için kullanılan temel gösterge ortak kuş indeksidir. Temel gösterge genel hedefleri izlemeye yardımcı olmaktadır. İkinci seviye göstergeler ilgili alt temalarda öncü göstergelerdir ve uygulamaya yönelik hedeflerin ölçülmesinde kullanılmaktadır. Biyolojik çeşitlilik, temiz su kaynakları, deniz ekosistemi ve arazi kullanımı doğal kaynaklar temasının ikinci seviye göstergeleridir. İkinci seviye göstergelerin altında yer alan üçüncü seviye göstergeler ise eylemleri ifade etmektedir.

Tablo 1. Doğal Kaynaklar için kullanılan göstergeler (EUROSTAT, 2015)

Doğal Kaynaklar	Temel gösterge	
	Ortak kuş indeksi	
	İkinci seviye göstergeler	Üçüncü seviye göstergeler
	<i>Biyolojik çeşitlilik</i> —————→	Korunan alanlar
	<i>Temiz su kaynakları</i> —————→	Su çıkarma Nehirlerdeki su kalitesi
	<i>Deniz ekosistemi</i> —————→	Balıkçılık kapasitesi
	<i>Arazi kullanımı</i> —————→	Yapay alanlar Besin maddesi dengeli tarım alanları

AB tüm Avrupa'da biyolojik çeşitlilik kaybını engellemek için öncelikle 2006 yılında Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planını yayınlamıştır. Bu planda, dört politika alanında amaçlar belirlemiştir. Bu alanlar Avrupa Birliği'nde biyolojik çeşitlilik, AB ve küresel biyolojik çeşitlilik, biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliği ve bilgi tabanı olmuştur (Avrupa Topluluğu, 2008).

Ancak, 2010 yılına gelindiğinde hedeflerin gerçekleştirilemediği görülmüştür. 2010 yılında Japonya, Nagoya'da gerçekleştirilen 10. Taraflar Konferansında 2011-2020 yıllarını kapsayan yeni bir Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi oluşturulmuş ve taraflar da iki yıl içerisinde bu stratejiyi uygulama taahhüdü vermiştir (Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 2016). Bu gelişmeler doğrultusunda taraflardan biri

olan AB, 2011 yılında Biyolojik çeşitlilik stratejisini oluşturmuştur. AB biyolojik çeşitlilik stratejisi altı hedefe odaklanmıştır. Bunlar (Avrupa Komisyonu, 2011a);

- 1- Doğa mevzuatının uygulanmasını geliştirmek,
- 2- Ekosistemleri yenileme ve yeşil altyapılar kurmak,
- 3- Sürdürülebilir tarım ve ormancılık,
- 4- Sürdürülebilir balıkçılık,
- 5- Yabani ve istilacı türlerle mücadele,
- 6- Küresel biyolojik çeşitlilik kaybını önlemeye katkı sağlamak olmuştur.

Biyolojik çeşitlilik stratejisinin ilk maddesi doğrudan doğa koruma mevzuatı olarak bilinen Kuş ve Habitat Direktiflerinin uygulamasının artırılmasına yöneliktir. AB doğa koruma

mevzuatının tam olarak uygulanması hedefinde 4 temel eylem ön plana çıkmaktadır. Bu eylemler; Natura 2000 alanlarının kurulmasının tamamlanması ve etkili yönetimi, Natura 2000 alanlarına yeterli finansal yardımın sağlanması, paydaş farkındalığını ve etkili katılımını artırma ve uygulamayı geliştirme ile izleme ve raporlamayı düzene koyma ve geliştirmedir (Avrupa Komisyonu, 2011a). Belirtilen eylemler Natura 2000 alanları ülkelerde uygulanırken ortaya çıkan sorunları çözmek ve bu sayede doğa koruma mevzuatının tam olarak uygulanmasını sağlamak için önemli katkılar sağlayabilmektedir. Ayrıca, biyolojik çeşitlilik sözleşmesi sürdürülebilir ormancılığı da desteklemektedir.

AB'nin ortak bir ormancılık politikası bulunmamakla birlikte, oluşturduğu stratejilerle ülkelerinin ormancılık politikalarını uyumlaştırmaya çalışmaktadır.

1998 ve 2013 yılında hazırlamış olduğu ormancılık stratejileriyle uluslararası sorumlulukları da yerine getirerek ormancılığa yön vermeye çalışmaktadır. Bu stratejiler geleceğin ormancılık politikasına temel oluşturacağı için önem taşımaktadır. Her ne kadar AB düzeyinde bir ormancılık politikası bulunmasa da kırsal kalkınma, iklim ve çevre gibi alanlarla yakından ilişkili olması nedeniyle AB'nin önem verdiği bir konudur (Yıldız ve Atmış, 2014).

Doğal kaynakların en önemlilerinden biri olan ormanların sürdürülebilir yönetilmesiyle doğa korumaya katkısı oldukça fazladır. AB'nin yeni ormancılık stratejisinde sürdürülebilir orman yönetimiyle toplumsal amaçlara katkı sağlama, bilgi tabanını geliştirme, koordinasyon ve iletişimi teşvik etme konularında sekiz öncelikli alanın belirlendiği görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. AB Ormancılık Stratejisi Öncelikli Alanları (Avrupa Komisyonu, 2013)

AB Ormancılık Stratejisindeki 8 Öncelikli Alan	
<i>Temel Toplumsal Amaçlara Katkı Sağlama</i>	1- Kırsal ve kentsel toplumları destekleme
	2- Ormana dayalı endüstrilerin sürdürülebilirliği ve rekabetçiliğini, biyoenerji ve yeşil ekonominin geliştirilmesini teşvik etme
	3- İklim değişikliği ve ormanlar
	4- Ormanların korunması ve ekosistem hizmetlerinin geliştirilmesi
<i>Bilgi Tabanını Geliştirme</i>	5- Ormanlarla ilgili bilginin sağlanması ve izleme
	6- Araştırma ve Yenilik
<i>Koordinasyon ve İletişimi Teşvik Etme</i>	7- Birlikte Çalışma
	8- Küresel Bakış Açısıyla Ormanlar

Bu öncelikli alanlar incelendiğinde; kırsal ve kentsel alanda yaşayan toplumların desteklenmesi, yeşil ekonomi, biyoenerji, iklim değişikliği, ekosistem hizmetleri, ormanların korunması konularının ön plana çıktığı görülmektedir. Ormanların Korunması ve Ekosistem Hizmetlerinin Geliştirilmesi öncelikli alanı içinde yer alan ormanların korunması kapsamında özellikle Natura 2000 alanlarına odaklanıldığı belirtilmektedir. Buradaki amaç, söz konusu alanların korumaya katkısını en üst düzeye çıkarabilmektir. Bu durum aynı zamanda AB Biyolojik Çeşitlilik Stratejisinin hedeflerine de katkı sağlamaktadır. Erol ve Akgün (2006) yaptıkları çalışmada, bir önceki stratejide de AB’de ormancılıkla ilgili katılımcılık, kırsal kalkınma-ormancılık ilişkisi, biyolojik çeşitliliğin korunması, sektörler arası ve uluslararası işbirliği, ormanların hizmet üretimi etkinliğinin artırılması, orman ürünleri ticareti, ekosistem dengesinin sağlanması ve çevrenin korunması konularının ön plana çıktığını belirtmiştir (Erol ve Akgün, 2006).

Natura 2000 alanları incelendiğinde; 27 ülkenin orman alanlarının %23,10’unun bu ağa dâhil olduğu bilinmektedir. Bu oran, baltalık alanlarla birlikte yaklaşık %50’yi bulmaktadır. Orman alanları Natura 2000 alanlarının bir parçası olarak biyolojik çeşitliliği korumaya, karbon tutarak iklim üzerinde olumlu etkiler yapmaya, biyokütle üretimiyle yenilenebilir enerji sağlamaya önemli katkılar sağlar (Avrupa Komisyonu, 2013).

AB, iklim değişikliğiyle mücadelede de önemli adımlar atmakta ve sera gazı salınımını azaltmak için hedefler belirlemektedir. Kyoto Protokolü imzalandıktan sonra 2000 yılında oluşturulan ilk Avrupa İklim Değişimi Programıyla bu hedefler ortaya konmuş ayrıca çevreci ve en uygun maliyetli önlemler alma ve politikalar oluşturmak için adımlar atılmıştır. 2005 yılında başlatılan ikinci Avrupa İklim Değişimi Programıyla ise ilk programda belirlenen öncelikler uygulamaya konulmuştur. 2013 yılında ise Avrupa Komisyonu AB iklim değişikliğine uyum stratejisini oluşturmuştur. Bu stratejide yer alan eylemler, iklim değişikliğinin AB sektör politikalarına, fonlara, deniz ve iç sularla ilgili konulara, ormancılığa, tarıma, biyolojik çeşitliliğe, altyapı ve inşaat ve ayrıca göç ve sosyal konulara entegre edilmesiyle ilgilidir. Ayrıca, 2021-2030 yıllarını kapsayacak arazi kullanımı ve ormancılıkla ilgili yasal bir teklif de Avrupa Komisyonu tarafından sunulmuştur. Bunun amacı arazi kullanımı, arazi kullanım değişimi ve ormancılığı 2030 iklim ve enerji çerçevesine entegre etmektir.

Ayrıca habitat, kuş ve su çerçeve direktifleriyle AB’nin sulak alanları da korunmaktadır. Bu direktiflerin yanında nitrat direktifi, yeraltı suyu direktifi ve kent-atık suyu direktifleri de sulak alanların korunmasında etkilidir (Avrupa Komisyonu, 2011b). Bunların yanında doğa koruma konusunda AB’nin direktifleri haricinde her ülkenin kendi korunan alan sistemi bulunmaktadır.

4. SONUÇ

AB’nin doğa koruma politikası uluslararası süreçlerin etkisiyle şekillenmiştir. Etkili olan süreçlerden önemlilerini Ramsar Sözleşmesi (1971), Büyümenin Sınırları Raporu (1972), BM Çevre Konferansı (1972), Paris Zirvesi (1972), Brundtland Raporu (1987), Rio Zirvesi (1992), Kyoto Protokolü (1998), 10. Taraflar Konferansı (2010) olarak sıralayabiliriz.

Belirtilen süreçler paralelinde geliştirilen AB doğa koruma politikası, çeşitli stratejiler, eylem planları ve programlarla ortaya konulmuştur. 1973 yılından başlayarak bugüne kadar 7 ÇEP yapılmış ve bu programlarda doğa korumaya verilen önem giderek artmıştır. Bu süreçte Kuş Direktifi (1979), Habitat Direktifi (1992) ve bu direktiflerle ilan edilen Natura 2000 alanları doğa koruma açısından oldukça önemli olmuştur. AB, 1998 ve 2011 yıllarında biyolojik çeşitlilik stratejisini, 2000 ve 2005 yıllarında ise iklim değişikliği programlarını oluşturmuştur. Sürdürülebilirlik konusunun gündeme girmesiyle AB’de sürdürülebilir kalkınma önemli bir unsur olmuş, çevre ise bu kapsamda oluşturulan strateji ve amaçlarda ayrı bir yer tutmuştur.

AB’nin doğa korumayla ilgili geleceğe ilişkin hedefleri arasında biyolojik çeşitliliğin etkin korunması, iklim değişikliği ile mücadelede sera gazı emisyonlarının daha da azaltılması ve daha az enerji tüketimi ile doğal kaynakların daha etkin ve sürdürülebilir yönetimi konuları ön plana çıkmıştır.

KAYNAKLAR

AB Bakanlığı, 2017. Fası 27 Çevre – Avrupa Birliği'nin Çevre Politikası, <https://www.ab.gov.tr/92.html>, [Ziyaret Tarihi: 26.11.2017].

AB Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi, 2006. Review of the EU Sustainable Development Strategy, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010917%202006%20INIT>, [Ziyaret Tarihi: 08.05.2017].

Avrupa Birliği, 1993. Towards Sustainability: A European Community Program of Policy and Action in Relation to the Environment and Sustainable Development, *Official Journal of the European Communities*.

Avrupa Birliği, 2011. *Sixth Environmental Action Programme*, [online] http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/128027_en.htm [Ziyaret Tarihi: 14 Aralık 2014].

Avrupa Konseyi, 2015. The Bern Convention – The European Treaty for the Conservation of Nature.

Avrupa Komisyonu, 2011a. AB Biyoçeşitlilik Stratejisi 2020, Belçika, ISBN: 978-92-79-20762-4.

Avrupa Komisyonu, 2011b. Links Between the Water Framework Directive and Nature Directives, Frequently Asked Questions.

Avrupa Komisyonu, 2013. Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The

European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, A New Forest Strategy: for Forests and the Forest-based Sector, Brussels.

Avrupa Komisyonu, 2016a. The Habitats Directive, http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index_en.htm, [Ziyaret Tarihi: 10.03.2016].

Avrupa Komisyonu, 2016b. EU Biodiversity Action Plan, http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/comm2006/index_en.htm, [Ziyaret Tarihi: 07.08.2017].

Boardman, R., 2006. The International Politics of Bird Conservation: Biodiversity, Regionalism and Global Governance, Edward Elgar Publishing, USA, ISBN: 1-84542-403-4.

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 2016. Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020 Including Aichi Biodiversity Targets, <https://www.cbd.int/sp/default.shtml>, [Ziyaret Tarihi: 17.12.2016].

De Nooij, R.J.W., Leuven, R.S.E.W., Rob Lenders, H.J., Lam, T.E.P.A., Pieters, S., 2009. Relating the Ecological and Legal Framework for Nature Conservation in Europe, *Journal of International Wildlife Law & Policy*, 11:4, 259-292.

Ekizoğlu, A., Kuvan, Y., Özden, S. & Erdönmez, C., 2010. Ormancılık İlgili Diğer Politikalar. *Ormancılık Politikası*. Ankara: TOD.

Erol, S.Y., Akgün, B., 2006. Avrupa Birliği (AB) Ormancılık

Politikası, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 56(1), Seri B, 113-128.

EUROSTAT, 2015. Sustainable Development in the European Union, ISBN: 978-92-79-49391-1, Luxembourg.

EUROSTAT, 2016. Sustainable Development in the European Union, A Statistical Glance from the Viewpoint of the UN Sustainable Development Goals, ISBN: 978-92-79-612.

García-Alvarez, M.T., Moreno, B., Soares, I., 2016. Analysing the Environmental and Resource Pressures from European Energy Activity: A Comparative Study of EU Member States, Energy 115, 1375-1384.

Grodzinska-Jurczak, M., Cent, J., 2011. Expansion of Nature Conservation Areas: Problems with Natura 2000 Implementation in Poland, *Environmental Management*, 47, 11-27.

Hettiarachchi, M., Morrison, T.H., McAlpine, C., 2015. Forty-three Years of Ramsar and Urban Wetlands, *Global Environmental Change*, 32, 57-66.

Hey, C., 2005. EU Environmental Policies: A Short History of the Policy Strategies, *EU Environmental Policy Handbook: A Critical Analysis of EU Environmental Legislation*, Scheuer, S. (Ed), European Environmental Bureau, Belgium.

Hildebrand, P.M., 2005. The European Community's Environmental Policy 1957 to 1992: From Incidental Measures to an International Regime?, *Environmental Policy in the*

European Union- Actors, Institutions & Processes, Jordan, A. (Ed), 2nd edition, Earthscan, UK and USA, ISBN: 1-84407-158-8.

Hunter, J.R., Smith, Z.A., 2005. Protecting Our Environment: Lessons from the European Union, Desai U. (Ed), State University of New York Press, USA, ISBN: 0-7914-6512-8.

Klemmensen, B., Pedersen, S., Dirckinck-Holmfeld, K.R., Marklund, A., Ryden, L., 2007. Development of EU Environmental Regulation, Environmental Policy: Legal and Economic Instruments, The Baltic University Press, Upsals, ISBN: 91-975526-0-7.

Kuvan, Y., 2012. Doğa Koruma ve Korunan Alanlar, İstanbul, ISBN: 975-978-404-914-5.

Mauerhofer, V., Kim, E.R., Stevens, C., 2015. When Implementation Works: A Comparison of Ramsar Convention Implementation in Different Continents, *Environmental Science & Policy*, 51, 95-105.

McCormick, J., 2001. The Policy Process, *Environmental Policy in the European Union*, Hong Kong, Palgrave Publishing, ISBN: 0-333-77203-2.

Meadows, D.H., Meadows, D.L., Randers, J., Bahrens III, W.W., 1972. The Limits to Growth, Universe Books, USA, ISBN: 0-87663-165-0.

Osterman, O.P., 1998. The Need for Management of Nature Conservation Sites Designed Under Natura 2000, *Journal of Applied Ecology*, 35, 968-973.

Ramsar, 2013. Over 1,000 Ramsar Sites in Europe, <https://www.ramsar.org/news/over-1000-ramsar-sites-in-europe>, [Ziyaret Tarihi: 28.11.2017].

Selin, H., Vandever, S.D., 2015. EU Environmental Policy Making and Implementation: Changing Processes and Mixed Outcomes, 14th Biennial Conference of the European Union Studies Association, Boston, Massachusetts, March.

Yıldız, D., Atmış, E., 2014. Avrupa Birliği Ormancılık Stratejilerinin Türkiye Ormancılığı Üzerine Etkileri, II. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu, 22-24 Ekim 2014, Isparta.

Çölleşme ve Kuraklığın Sonucu; Kum ve Toz Fırtınaları ve Etkileri

Erdoğan ÖZEVREN
UNCCD Kuzey Akdeniz
Bölgesel Koordinatörü

A. Beyza CEYLAN
İÜ. Orman Fakültesi Öğrencisi

Kum ve Toz Fırtınaları Nedir?

Kum ve toz fırtınaları bilinen adıyla SDS (Sand and Dust Storms) son zamanlarda dünyayı olumsuz olarak etkileyen doğal bir süreçtir. Genel olarak bakıldığında çölleşme, kuraklık ve yanlış arazi

kullanımı gibi insan etkilerinden kaynaklı arazi bozunumunun bir sonucudur. Son dönemde artan bu etkilerin doğal süreçle birleşerek SDS yoğunluğunu, sıklığını ve yayılışını gün geçtikçe arttırdığı görülmektedir.

SDS, toprak yüzeyindeki kum ve tozun havaya karışarak rüzgârlar aracılığıyla kilometrelerce sürüklenmesi ile oluşmaktadır. Taşındığı bölgede çökelen kum ve toz partikülleri ekosistemi, çevre ve insan sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Dünyadaki başlıca toz kaynak alanları Afrika (Sahra

çölü), Asya (Gobi ve Taklamakan), Arabistan Yarımadası, Güney Amerika ile Avustralya'da bulunan çöllerdir.

Tozlar çöllerden kalkarak atmosfere karışsa da toz taşınımının temel sebebi kuraklık ve çölleşmedir. Arasında Türkiye'nin de bulunduğu 169 ülke çölleşme, arazi bozunumu ve kuraklık tehdidi altındadır. Geniş bölgelere yayılan bu tehdit ileride SDS'yi de tetikleyebileceğinden dünya çapında büyük bir öneme sahiptir.

*Not: Bu yazıda
kullanılan
fotoğraflar, Konya
yöresinde Orman
Mühendisi Sayın
Talip KAVLAK
tarafından
çekilmiştir.*

Çölleşme & Kum ve Toz Fırtınaları

Çölleşme; iklim değişikliği ve insan faaliyetleri sonucu fiziksel, biyolojik, kültürel, ekonomik ve siyasal faktörlerin etkisinde kurak, yarı kurak ve az yağış alan bölgelerdeki toprağın doğal özelliklerinin kaybolmasıdır. Bozulan topraklar zamanla verimsizleşir, kuruma ve dağılmanın etkisiyle kum ve toz yapısı haline dönüşür. Oluşan bu kum ve tozlar rüzgar erozyonu gibi faktörlerle birleşerek toz taşınımına sebep olmaktadır.

Topraklarda oluşan tahribatı ve etkilerini azaltmak, aynı zamanda var olan kaynaklarımızın korunarak geleceğe aktarılabilmesi için Birleşmiş Milletler tarafından 17 Haziran 1994 yılında Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi kabul edilmiştir.

Yanlış arazi kullanımı ve sanayileşme etkisiyle kurulan kentler çevrenin kirliliğine ve iklim değişikliğine yol açmaktadır. Yaşanan iklim değişikliği diğer olumsuz faktörler ile bir araya geldiğinde oluşan etkilerden bir tanesi de toprak tahribatıdır. Zarar gören toprak var olan verimliliğini kaybederken SDS'ye de yakın hale gelmektedir. Bu kapsamda SDS'yi önlemeye yönelik yapılan pek çok çalışma BMÇMS tarafından desteklenmektedir.

Kum ve Toz Fırtınalarının İnsanlar Üzerindeki Etkileri

Her ne kadar farklı ülkelerde farklı coğrafyalarda yaşıyor olsak da onca farklılığa ve çeşitliliğe rağmen dünyamız tek ve üzerinde yaşayan her canlı birbiriyle bağlantılı bir yaşam sürüyor. Biz insanlık olarak değişen ihtiyaçlarımıza karşılık bulmaya çalıştıkça aslında doğayı ve bu dev ekosistemi bozuyoruz.

Özellikle son yıllarda iklim değişiklikleri ile oluşan çölleşme ve buna bağlı gelişen kum ve toz fırtınaları insan hayatını ve dünyayı tehdit etmektedir. Örneğin Irak'ta bir yıl içerisinde 122 toz fırtınası ve 283 tozlu gün olduğu kayıt altına alınmıştır. Gelecek 10 yıl içerisinde, Irak yılda 300 adet toz olayına şahitlik edebilir. Toz fırtınaları hava kalitesini kötüleştirir. Dünya Sağlık Örgütü her yıl yedi milyon insanın küresel olarak kötü hava kalitesi yüzünden öldüğünü tahmin etmektedir.

Çöl tozları her zaman ölüme yol açmasa da özellikle solunum yolu

hastalıklarına sebep olmakta ve migren, astım gibi hastalıkların da tetikleyicisi olabilmektedir. Kum ve toz fırtınaları sağlığa olan etkileri yanı sıra ulaşım ve turizm gibi ekonomik faaliyetlerin aksamasına da sebep olmaktadır.

Kum ve toz fırtınaları gerçekleşen bölgelerde yaşam her geçen gün zorlaşmakta, toprak verimsizliği arttığı için tarımsal faaliyetler tükenme noktasına gelmektedir. Beslenme ve yaşamsal ihtiyaçların giderilememesi insanların olduğu yerlerden göç etmelerine de yol açmaktadır.

Ne Yapılmalı?

Bütün bu sebepler ve etkileri bir araya geldiğinde görülüyor ki insanlar iklim değişikliği ve sürdürülebilir arazi kullanımı konusunda bilinçlendirilmelidir. Özellikle arazi kullanımında yapılacak olumlu değişikliklerin kum ve toz fırtınalarını ve hatta diğer çölleşme etkilerini de azaltacağı söylenebilir.

Kum ve toz fırtınaları rüzgar, yağmur gibi bir meteorolojik olay olduğundan geliştirilen erken uyarı sistemleriyle izlediği yollar önceden tahmin edilebilir ve bu sayede olay gerçekleşmeden önce insanlar uyarılarak bölgeden uzaklaşmaları gibi önlemlerle yaşanabilecek olası felaketlere karşı tedbir almaları sağlanabilir.

Erken uyarı sistemleri SDS'nin oluşumunu ve gerçekleşeceği

zamanı kısa vadede tahmin edebildiğinden geçici olarak bir çözüm sağlar. Burada asıl amaç kum ve toz fırtınalarının gerçekleşmesini önlemek ve etkilerini azaltmaktır. Çölleşme ve kuraklık bunun en önemli sebebi olduğundan, kum ve toz fırtınalarının önüne geçebilmek aynı zamanda çölleşmenin de önüne geçebilmek veya etkilerini azaltmak demektir. Çölleşmenin önlenmesi için yapılan her çalışma toz taşınımının azalmasını sağlayacaktır.

Kurak alanlar incelendiğinde burada bitki örtüsü olmadığı gözlemlenir. Bu kuraklığın tipik bir sonucuyken aynı zamanda aşırı otlatma ve bitki örtüsünde yapılan tahribat zamanla arazinin kuraklaşmasına sebep olmakta ve araziye SDS aktivitelerine uygun hale getirmektedir. Bu yüzden

kurak alanlarda toprak ıslahı yapılması, ağaçlandırma ve bitki yetiştirme çalışmalarıyla bitki örtüsünün geri kazandırılması hem toprağın kullanılabilir hale gelmesini sağlarken hem de aynı zamanda SDS oluşumu da azaltılabilir.

Bu çalışmalara örnekler arttırılabilir ancak yukarıda da bahsedildiği gibi kum ve toz fırtınalarının artışıdaki temel sebep kaynaklarımızı çevre dostu bir şekilde kullanamamamız ve buna bağlı gelişen iklim değişikliğidir. İklim değişikliği önlenemez bir süreç ancak biz insanlık olarak var olan kaynaklarımızı koruyarak ve hatta çoğaltarak geleceğe aktarmayı sağlayabiliriz ve dünyamızı daha yaşanılabilir bir hale getirebiliriz.

Yahya KEMAL'den Kanal İstanbul'a

AZİZ BOZATLI

azizbozatli@gmail.com

Hükümetimizin “Çılgın Proje” nitelemesi ile kamuoyuna sunduğu “Kanal İstanbul” projesinden söz etmek istiyorum. “Çılgın” sıfatının sözlük anlamı: aklını kaçırmış, deli demektir. Gerçi hükümetimiz bu adı, mecaz yaparak muhteşem, olağanüstü proje anlamında sunsa da bu proje sözlük anlamına uygun düşecek şekilde, ismiyle müsemma “çılğınca” bir projedir. Bu proje için ana hatlarıyla, şu sakıncaları ileri sürülmektedir;

Böyle büyük çapta bir yatırımı gerektiren ve bir dizi değişimi öngören projenin ilgili kurumlarda, üniversitelerde yeterince tartışılıp ortak aklın bir ürünü olarak ortaya çıkması umulurdu. Bu şekilde gündeme getirilmesi, hangi amaca, kime veya kimlere hizmet edeceği konusunda spekülasyonlara neden olmaktadır.

Montrö Sözleşmesinin Boğazlarla ilgili bağlayıcı hükümlerine göre, proje, öngörülen amacına ulaşamaz. Montrö'nün masaya yatırılması ise sözleşmeden doğan kazanımlarımızın kaybedilmesi ile sonuçlanır.

Proje kara ve deniz ekosistemlerinde bir dizi çevre sorununa neden olacaktır.

Dünyada böyle kanallar genellikle deniz ulaşımını önemli ölçüde kısaltarak büyük ekonomik kazançlar sağlarlar. Örneğin; Deniz ulaşımını, Panama kanalı 22500 Km. ve Yunanistan'daki Corint kanalı 700 Km. kısaltmaktadır. Proje bu yönüyle hiçbir avantaj sağlamıyor. Üstelik kanalı deniz yolu olarak kullanmaya zorlama gücünüz yok ise, hiç kimse 1700-4000 m. genişliğinde bir Boğaz dururken, 150 m. genişliğindeki bir kanalı kullanmayı tercih etmez.

Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik koşullarda, hiçbir ivediliği ve önceliği olmayan 65 milyar dolarlık bu yatırımın, ekonomimizi çok olumsuz etkilemesi kaçınılmazdır.

“Çılgın Proje”nin her gün medyada yazılan, söylenen yukarıdaki mahzurlarına kısaca değindikten sonra, zaten yeterinden fazla büyüdüğü için bir dizi kentsel sorunla boğuşan İstanbul’un, bu proje ile büyümesinin ivme kazanarak mevcut sorunlarını içinden çıkılmaz hale getireceğine dikkat çekmek istiyorum.

İstanbul, orta çağda Doğu Roma’nın, yeniçağda Osmanlı’nın başkenti ve 95 yıldan beri de Türkiye Cumhuriyetinin en büyük kentidir. Çağları aşan tarihi kimliği ile eşsiz kültürel mirasa sahip bir kent olmakla kalmayıp, Boğazı (Bosphorous) ve Haliç’i (Altın boynuz-Golden horn) ile tüm dünyanın hayran olduğu, harika doğal güzelliklere ve eşsiz kültür mirasına sahip bir kenttir. Ortodoks İstanbul, 1204 yılında dördüncü haçlı seferi ile Katolik Hristiyanlar tarafından işgal edildi. Katolikler 57 yıl kalarak kenti talan ve harap ettiler. Bizans’ın çöküş dönemi olduğu için tekrar imar edilemedi. Kent 1453 te Türkler tarafından fethedildiğinde harap halde idi. Daha sonra yapılan imar çalışmaları ile İstanbul’a “DÜNYANIN EN GÜZEL TÜRK KENTİ” kimliği kazandırılmıştır. Bu özellikleri ile de yüzyıllardır Türk kültür ve sanatının merkezi olma özelliğini sürdürmüştür. Türkçenin birçok ağız ve lehçelerin konuşulduğu ülkemizde, örnek alınacak ideal Türkçe “İstanbul Türkçesi”dir. Türk edebiyatının, Türk tiyatrosunun, Türk müziği ve resim sanatının, Türk mimarisinin, Türk

sinemasının, Türk modasının merkezi hep İstanbul olmuştur. “Yüksek Türk Kültürü” dendiği zaman da İstanbul’da yaşanan ve gözlenen kültürel yapı akla gelirdi. Bilindiği gibi İstanbul denince akla gelen en yetkin kişi, İstanbul tutkunu **Yahya Kemal Beyatlı**’dır. “Bir semtini sevmek bile bir ömre bedel” dediği İstanbul için, aşağıdaki şiirinde de şöyle der; (kısaltarak);

“Gelmek’çün ikinci bir hayata, / Bir gün dönüş olsa ahiretten; / İstanbul’a dönmek isterim ben.”

İstanbul sevgisi ve bilgisiyle yüklü bu değerli insan, 6 Şubat 1935’de İstanbul şehir meclisinde bir konuşma yaparak, özetle: “Şehrin büyümesini yönlendirirken turizm, ticaret, sanayi sektörlerinden hangisine ağırlık verilmesi gerektiği konusunda düşüncelerimizi netleştirip, buna uygun olarak da uzun vadeli (50 yıllık) bir perspektif oluşturmak gerektiğine” dikkat çeker. O tarihte İstanbul’un nüfusu 741 bin idi. Büyük şairin söylediklerine tekrar dönmek üzere, İstanbul’un sonraki gelişimine bir bakalım.

Maalesef o günlerden günümüze, ülkeyi ve İstanbul’u yönetenlerimiz, kentin gelişimi konusunda bağlayıcı veya yönlendirici politikaları uygulayamadılar. 1960’larda başlayan sanayileşme ile birlikte tesisler İstanbul’un içine, hatta Boğazın kıyısına kurulmaya başlayınca, işgücü talebini karşılamak üzere İstanbul’a doğru bir iç göç başladı. Artık en büyük sanayi kentimiz İstanbul’un önlenemez hormonlu büyümesi başlamıştı. İlk göçenlerin peşinden önce yakınları, sonra hemşerileri geldiler. İstanbul’un her semtinde bir Anadolu kasabası oluştu. İstanbul fiziki bakımdan megapol

olurken, “İstanbul Kültürü”, yoz bir varoş kültürüne teslim oldu. 1990’larda nüfus 6 - 7 milyonlarda iken, kentin belediye başkanı Sn. Erdoğan’ın, “İstanbul’a göçün sınırlandırılması gerekir” sözü, nasıl yapılacağını tartışma dışı bırakırsak, belki de siyasi hayatının en doğru söylemi idi. Ama nedense, büyümeyi ve göçü caydırıcı ve önleyici bir dizi önlem almak yerine tam aksine, rant için, imar değişiklikleri ile yüksek binaları özendirerek, büyümenin getirdiği tüm sorunları kat be kat arttırdılar. Bunun da kente ihanet olduğu gene kendilerince itiraf edildi.

Ülkemiz orta kuşak tabir edilen ekvator ile kuzey kutbunun ortasında yer alan ve iklim yönünden her türlü tarımsal faaliyetin yapılabileceği, bu nedenle de nispeten dengeli bir nüfus dağılımına imkân veren, eşsiz bir coğrafi konuma sahiptir. Bu kadar büyük bir coğrafyada 80 milyonluk nüfusun neredeyse beşte birini, üstelik deprem riski taşıyan bir kente toplamak büyük hatadır. Tüm sektörlerdeki politikalarımız bundan olumsuz etkilenmektedir. İstanbul büyük bir kent olmaktan öte bir megapoldür. Büyük kentler dört, beş milyon gibi bir nüfusu geçip megapol olduklarında, sorunlar geometrik olarak artmakta ve çözümler de çok daha pahalı olmaktadır. Onun için birçok ülke bir dizi önlem alarak, mümkün olduğunca çok büyük kentlerin oluşmasını önlemeye çalışmaktadırlar. Nüfus bakımından bizim 17 kat büyüklüğümüze sahip Çin’de 15 milyondan büyük kentler olarak, yalnızca Şanghay ve Pekin, 13 kat daha büyük Hindistan’da Yeni Delhi ve Bombay, bizden dört kat büyük ABD de ise Newyork var.

Organizmadaki bir tümör nasıl bir olumsuzluk ifade ediyorsa, çok büyük bir kent de o coğrafya için bir tümör durumundadır.

Bir zamanlar tarımsal üretimi kendine yeterli yedi ülkeden biri olmakla övünürdük. Bugün birçok tarım ürününü ithal ediyorsak, bunun nedenlerinden biri, üretici nüfusun yerinden koparak, büyük kentlere doluşup, tüketici duruma düşürülmesidir.

Megapoller sadece kentsel sorunlar yaratmaz. İçinde tarımsal sorunlar, beslenme sorunları, ulaşım sorunları, işsizlik sorunları, yeterli eğitim alamama sorunları ve terör örgütlerinin barınmasını kolaylaştırarak güvenlik sorunları da yaratırlar. Kent büyüdükçe toplumsal bağlar gevşer, zayıflar. Dini, etnik, mezhepsel illegal yapılanmalar kent varoşlarında geniş hayat alanları bulurlar.

İstanbul'un suyu Boğaz'ın 100 - 150 Km. batısındaki İstranca Dağlarındaki derelerden, doğuda ise yine 150 Km. uzaktaki Melen Çayından getirilmektedir. Çılgın proje ile ek yerleşimler nedeniyle, mevcut nüfusun % 65'inin yaşadığı Avrupa yakasında ve buna bağlı olarak tüm Trakya'da ciddi su sıkıntısı doğacaktır. Trakya tarımı da zora girecektir.

1973'te birinci Boğaz Köprüsü yapıldığında İstanbul'un nüfusu 2,3 milyondur ve bir boğaz geçişi yetiyordu. Günümüzde Boğaz beş yerinden geçildi, buna rağmen trafik sorunu kat kat artmış durumda. Ayrıca, tahminlere göre, İstanbul'a her gün bir milyondan fazla İstanbul'da ikamet etmeyen insan geliyor. Yine binlerce kamyon sebze-meyve ve gıda maddesi geliyor. Bir o kadar da her gün İstanbul dışına gidiyor.

İstanbul'da yaklaşık bir milyon araç var. Her gün bunun birkaç yüz bini trafiğe çıkıyor ve ortalama 40 dakika trafikte kalıyor. Kent büyüdükçe bu süre artacaktır. Bir hesaplama göre İstanbul'daki trafik sıkışıklığının yıllık maliyeti 6 milyar TL'dir.

Çok büyük kentlerin sorunları çok zor çözüme kavuşturulur ve hatta bazen çözümsüzlüğe doğru evrilirler. Hâlihazırda 15 milyonluk kentte yaşanan sorunlar, çılgın proje ile nüfus artışının ivme kazanmasıyla katlanacaktır. Bu durumda bir dizi ek yatırım da hızla yapılmak zorundadır. Nitekim İstanbul'daki raylı sistemler, otoyol ve tüp geçitlerin tamamının, yeni açılacak kanala doğru uzatılması, kanalın da iki altından, beş de üstünden olmak üzere şimdilik yedi yerinden geçiş öngörülmektedir.

Büyük şair Yahya Kemal'e dönecek olursak, yukarıdaki konuşmasında; **"İltizam olunursa (gerekirse) Boğaziçi'nin altından tünel geçer. İnşallah köprü geçmez, temenni etmem"** demişti, ama biz üç köprü yaptık. Hele üçüncüsü ile İstanbul'un akciğerleri olan kuzey ormanlarını, o güzelim habitatları paramparça ettik. Şairin kemikleri sızlıyordur. Şair konuşmasının aşağıdaki bölümünde günümüzde kente ihanetimizin! nedenlerini anlamamıza yarayacak bir de ipucu vermektedir; **"İstanbul'un ümran (canlandırma, bayındır kılma, imar) yetkisi kime verilmelidir? İstanbul'da bir halk var, bir de şehir var. İstanbul şehrinin ümran kabiliyeti hudutsuzdur. Fakat halkın ümran kudreti nedir?"** O gün şair, İstanbul'un gelecekteki imarı ile ilgili olarak, İstanbul halkının İstanbul'un tarihi ve kültürel mirasına uygun davranmayabileceği şüphesine

düşmüştür. İstanbul'un sonradan aldığı göçlerin çok büyük bir kısmı, onun tarihi ve kültürel mirasını aklından bile geçirmeyen, geldiği gün kamu arazisini işgal etmekle işe başlayan, gecekonducu bir kitleden oluşmuştur. Bu süreç devletin gözü önünde "gecekondu mafyaları" tarafından yönetilmiştir. Bu kitle önce "İstanbul kültürü"nü "Varoş kültürü"ne dönüştürerek, İstanbul'un kültürel kimliğini bozmuştur. Sonra da kimi az kimi çok, hangi siyasi parti yönetiminde olursa olsun bu "yağmacı zihniyet" İstanbul siyasetinde de, belediyelerin kararlarında da her dönemde etkili olmuştur.

Geldiğimiz noktada, gecekondulaşma ile başlayıp, sivri yapılarla devam eden ve şimdi de "Kanal İstanbul"a uzanan İstanbul'un hormonlu büyüme sürecine hâkim olan "Varoş kültürü", seksen yıl önce halkın imar yeteneğinden şüphelenen Yahya Kemal'i haklı çıkarmıştır. O asla sezgisinde haklı çıkmayı dilemezdi, istemezdi. Sanırım, sonucun bu derecede kötü olacağını da aklından bile geçirmemişti. Nur içinde yatsın.

NOT: Y.K. Beyatlı'nın konuşmasının (tutanak kâtiplerinin yazdığı haliyle) tam metni "Aziz İstanbul" kitabındadır (MEB 1000 temel eser serisi - 1968).

Anıt Ağaçlar Üzerine Çağrı

Fotoğraf: Oğuz KURDOĞLU

Dr. Nurettin ELBİR

**Orman Bakanlığı Teftiş
Kurulu Bşk. – Emekli**

Bütün varlıkların anası olan Doğa, sınırsız zenginlikleri sinesinde barındırır. Bu güzelliklerin önemli bir kaynağı da bitkiler ve ormanlardır.

Yaşayan varlıkların, ömürleri ve görünümüne bakıldığında orman ve ağaçlar öncelik alır. İnsan ve hayvanların yaşam sürelerine bakıldığında, ağaçlarınkiyle oranlanmayacak ölçüde kısa olduğu görülür. Bu özellik toplumumuzun sosyal yaşamında, bu varlıklara ayrıcalıklı bir bakış açısı getirmiş ve bu varlıklara özel adlar verilmiştir. Ağaçlar için bu özel ad “ANIT AĞAÇ” kavramı olmuştur.

Dünyamızda Anıt Ağaçlar birçok ülkede bulunmaktadır. Bunlardan en yaygın olarak bilineni, Kuzey Amerika’daki Sekoyalardır. Sekoya ağacını bulan, James Wolverton adındaki Amerikalı bir avcıdır. James Wolverton, Kuzey Amerika’nın Kaliforniya’daki milli parkında gördüğü dev sekoyalara (*Sequoia gigantea*) topluma duyuruyor. 1879 yılında James Wolverton tarafından bulunan bu sekoyanın çapı 11 m, boyu 83 m ve yaşı 3500 yıl olarak saptanıyor. Ve bu Anıt Ağaca – General Sherman adı veriliyor. Daha sonra bu milli parkta 3500 ila 4000 yaşında olan bir düzine sekoya (mamut ağaç) tespit ediliyor ve dünyanın en yaşlı ağaçları olarak vasıflandırılıyor.

1940'lı yılların ikinci yarısında, orman fakültesinde öğrenci iken rahmetlik silvikültür hocamız Prof.Dr. Fikret SAATÇIOĞLU, ormanlarımızda az bulunan porsuk ağacından (*Taxus baccata*) bahsederken, Avrupa ormanlarında önemli derecede bulunan porsuk ağaçlarının, Orta Çağ'da devam eden Avrupa ülkeleri arasındaki savaşlarda büyük ölçüde tahrip edildiğini (Porsukların ok yapımında kullanıldığını) bu nedenle porsuk ormanlarının çok azaldığını vurgulayarak, dünyadaki en yaşlı ve görkemli porsuk ağaçlarının Kafkas Dağlarında bulunduğunu anlatmıştı.

1950 yılında orman fakültesinden mezun olunca bir yıl Karabük Orman İşletme Müdürlüğü ormanlarının kati amenajman planlarını yapan amenajman heyetinde çalıştıktan sonra Karabük Orman İşletme Müdürlüğüne bağlı, orman varlığının önemli bir kesimi Yenice ormanları serisi içinde yer alan BALIKISIK diğer adı ile KARAKAYA – Orman bölge şefi olarak çalışmaya başladığımda, ormanlarının önemli bir kısmı BAKİR olan KARAKAYA'da araştırmalar yaptım.

Karabük İşletmesi, Karakaya Bölgesi, Kavaklı serisi ormanlarında çalışırken, serinin 1000 metrelik yüksekliğinde dev porsuk ağaçlarıyla karşılaştım. Çapları 90 cm ile 146 cm ve boyları 22 ile 30 m arasında değişen porsuklar müstakil bir meşcere halindeydi. Bu özellik bende büyük bir heyecan yaratmıştı. Çünkü meşcere halindeki porsukların yaşları ve cüsseleri hocamın anlattığı, Kafkas dağlarındaki Taxuslardan daha fazla idi. Bu heyecanla, Kavaklı serisi, Almalı düzdeki Taxusların

teşkil ettiği meşceredeki toprak, flora, iklim, bakı, tüm ekolojik koşullarını tespit ederek, Türkiye Ormancılar Cemiyeti'nin yayın organı olan Orman ve Av Mecmuasının 1952 yılı 12nci ayı sayısı 304-305nci sayfelerinde (ORMANLARIMIZDA TAXUS BACCATA) başlığı ile yayınladım ve tespit ettiğim PORSUK'ların anıt ağaç olduğunu makalemdede vurguladım. Ve makalemin sonunda: Adı geçen bakir orman sahası ancak üç hektar kadardır. Bu sahanın muhafazası ile memleketimizde küçük bir tabii park olarak ayrılmasının ilmi olduğu kadar, tarihi bakımdan da faydalı olacağı inkâr edilmez. Temennimiz ABİDE PORSUKLARIN muhafazası ile içinde bulunduğu BAKİR ORMAN sahasının korunması için lüzumlu tedbirler alınmalıdır) demek suretiyle ülkemizde ilk olarak ANIT AĞAÇ tespiti vurguladım.

Bu ANIT PORSUK'ların dünya bilim alemiyle de paylaşılması için, ALMANYA'da Dendroloji Enstitüsüne gerekli belgeleri göndererek, Nurettin Elbir adıyla tescil ettirdim. O tarihe kadar dünyadaki en yaşlı Anıt Ağaç Porsukların, Dendroloji Enstitüsünde tesciline öncülük eden, sınıf arkadaşım Prof. Dr. Selman Uslu'ya, şükran duygularımı ifade etmek istiyorum.

1951 yılında, ilk olarak *Taxus baccata*'lar üzerinde yaptığım Anıt Ağaç araştırmalarını, ormanlarımızdaki diğer ağaç türlerinde de sürdürerek, Orman ve Av Dergisi dışında, başka dergiler ile ulusal ve uluslararası kongrelerde yayınladım. Bu cümleden olarak; 1992 yılında; Türkiye Tabiatını Koruma Derneği'nin Tabiat ve İnsan

mecmuasında; (Anıt Ağaç ve Bakir Ormanlar) başlıklı ve İngilizce özetli makalede: (Mart 1992, Yıl: 26, Sayı:1, Sayfa: 18-22) Bu çalışma Türkiye Tabiatını Koruma Derneği'nin "ANIT AĞAÇLAR TESPİTİ" Projesinin içinde yayınlanan ilk makaledir.

Başta Yenice ormanlarındaki Anıt Porsuk Ağaçları ve Kavaklı Bakir Ormanları vurgulanmış, anıt ağaçların bulunduğu ormanların yeri, ekolojisi, toprak, flora durumu, ağaç türleri ve yerel özellikleri belirtilmiştir. Makale içinde, Yenice Bakir Ormanlarında tarafımdan saptanan Anıt Porsuk (*Taxus baccata*), Fındık (*Coryllus colurna*), meşe (*Quercus petra*), Titrek Kavak (*Populus tremula*) ağaçlarının yeri, boyu, çapı (bölme no.lu olarak) verilmiş ve çektiğim siyah beyaz fotoğrafları eklenmiştir.

Makalede, Yenice İşletmesi, Kavaklı Bölgesi, Kavaklı Serisinin 21 ve 22 no.lu bölmeleri şu şekilde tarif edilmiştir; "Yenice İşletmesi'nin en karakteristik bakir ormanını teşkil etmektedir. 1100 ila 1200 m yükseklikte, kuzey ve kuzeydoğuya bakan her iki bölmede çok kayalık, yer yer sarp, kayın, gürgen karışık meşceresi karakterindedir. Yer yer *Taxus*'lar Fındık'lar asli ağaç olarak karışıklığa iştirak ederler. Münferit olarak, DIŞBUDAK ve alt tabakada LAZ KİRAZI, ŞİMŞİR yer almaktadır. Bakir orman olması nedeniyle kırılmış ve devrilmiş gövdelere bolca rastlanılmaktadır. Karışıklığı teşkil eden gövdelerin çapları ortalama bir metre civarındadır. Bölmede ölçülebilen ve tescil edilmesi gerekli en kalın FINDIK ANIT AĞAÇ'a üç örnek vereceğiz. Ancak bu bölmelerde yapılacak yeni çalışmalarla daha kalın çaplı fındıkların tespit edileceği

inancındayız. Tespit ettiğim fındıkların çapları 88, 92, 96 cm, boyları 23, 20, 25 metre olarak saptanmıştır. Aynı ormandaki Anıt Titrek Kavak'ın çapı 145 cm, boy 35 m olarak ölçülmüştür. Ve yine 28 no.lu bölmede tespit edilen Taxus'un çapı 222 cm, boy 18 m olarak saptanmıştır.

Diğer taraftan 1993 yılında, Türkiye'yi Tanıtma Vakfı'nın (TÜTAV) İngilizce olarak yayınlanan IMAGE Mecmuasının 1993 yılındaki sayısında (The Natural Monuments in Turkey) başlık altında yayınladığım makalede; Doğal Anıt'lar olarak tanımladığımız, Türkiye'mizde tespit ettiğim Anıt Ağaç ve Bakir Ormanların özellikleri ile tanımları yapılarak, bulunduğu yerler vurgulanmıştır. Mecmuanın 28-34 üncü sayfalarında yayınlanan makalede Anıt Ağaç ve Bakir Ormanların fotoğraflarına da yer verilmiştir. Aynı zamanda eski Türk ve Osmanlı kültüründe (cami, türbe, mezarlık gibi) kutsal kabul edilen yerlere dikilen çınar, meşe, servi vb anıt ağaçlardan örnekler verilerek, İstanbul, Bursa, Amasya, İnegöl'deki çınarların yaşları, büyüklükleri ve özellikleri anlatılmıştır. Örneğin, Balıkesir'in Manyas ilçesindeki 2100 yaşındaki Çınar (*Platanus orientalis*) Bursa'nın Orhan Camiisi, Muradiye Mezarlığı, Uludağ yolundaki İnkaya köyü, Bursa Kovukçular Mahallesi, Bursa-Kestel Baba Sultan Köyü, Balıkesir'e bağlı, Gönen İlçesi Dereköy merası, İzmir, Kınık'a bağlı Çatalçam Köyü, Karaman Ermenek ilçesi Sipaş Camii, Kastamonu, Bozkurt İlçesi Beldeğirmeni Köyü, Burdur Ağlasun İlçesi, Adapazarı Akyazı-Mudurnu yolu, İstanbul Sultansuyu Bilezikçi Çiftliği,

Gülhane Parkı, Babıalı Yokuşu ve diğer yerlerindeki yüzü aşkın anıt ağaçları (Çelik Gülersoy) örnek gösterilmiştir. Anıt ağaçların zenginliğine örnek olarak tarafımdan 1954 yılında Avrupa Dendroloji Enstitüsüne tescil ettirilen *Taxus baccata* nın yanında, meşe, ardıç, sedir, karaçam, fındık, zeytin gibi anıt ağaçlar, özellikleri açıklanarak, bulunduğu yerlerle anlatılmıştır.

Sürdüreğeldiğim anıt ağaç çalışmaları üzerine hazırladığım bir tebliğ ile 1997 yılında Türkiye'de 11.si düzenlenen Dünya Ormancılık Kongresi'ne katılarak, dünya doğal mirası olan anıt ağaçlar kongreye katılan ülkelerin temsilcileriyle paylaşılmıştır. Kongreye JICA – Japon Uluslararası İşbirliği'ni temsilen Japonya adına katılmıştır. Tebliğde Türkiye'deki anıt yapraklı ağaçlardan; çınar, meşe, kestane, karaağaç, kavak, fındık, zeytin, dut, antepfıstığı, İbrelî olarak; çam, sedir, ardıç, servi, ladin, göknar ve porsuk ağaçları örnekleriyle anlatılmıştır.

Elli yılı aşkın bir süredir, Anıt Ağaçlar üzerine yapılan araştırmaların yetersiz olduğu, Türkiye'mizin Anıt Ağaç potansiyeli bakımından çok zengin olduğu, dünyadaki bu doğal mirasın bir sisteme bağlı olarak, kurumsal bir düzenle araştırılarak, tescili ve korunması gerektiği kanısına vardım.

2015 yılında, Antakya'nın Samandağı ilçesinde yaptığım bir gezide; kutsal çınar ağacını tanıdım (Musa ağacı). Samandağı-Hıdırlı Köyü-Defne Yolu üzerindeki Çınar Ağacı 09.05.1981 gün ve A-2895 sayılı kararla Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı'nın kararı ile Anıt

Ağaç olarak tescil edilmiştir. Tescil Levhası üzerinde ağacın çapı 7,5 m, çevre 21 m, yüksekliği ise 7 m olarak yazılmıştır. Tarafımdan yapılan ölçümde, ağacın çevre kökten dal boğumlarına kadar olan yüksekliği 7 m ağacın uç dalları ise 25 m olarak saptanmıştır. Anıt Çınar, Samandağı'na 6 km uzaklıkta olan Hıdırlı Köyü içinden akan dere kenarında yer almakta ve bulunduğu yer deniz seviyesinden 200 m yüksekliktedir. Kutsal sayılan Musa Ağacı'nın, yerel halk tarafından anlatılan menkıbesinde; Rivayete göre, Hazreti Hızır ile Hazreti Musa Samandağı'nın Musa yolunda dağa çıkarlarken susuz kalırlar. Ağacın bulunduğu bu yere Hazreti Musa Asa'sını toprağa saplar, asanın batırıldığı yerden su fışkırır, suyu içerek susuzluklarını giderir sonra dağa çıkarlar. Bir süre sonra dağdan indiklerinde asanın batırıldığı yerden bir fidan çıktığını görürler. Bu nedenle halk bu suya Abı-Hayat suyu diyor ve bu çınarın binlerce yıldır bu sudan beslenerek büyüyüp bu hale geldiğine inanarak kutsal sayılıyor.

Ülkemizdeki ANIT AĞAÇLAR ve ANIT AĞAÇ varlığı üzerinde 1951 yılında tarafımdan yapılan ilk çalışma ve araştırmadan sonra, başta Orman Genel Müdürlüğü olmak üzere, birçok kurum ve sivil toplum örgütü (Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunlarını Araştırma Derneği, üniversite ve şahısların yaptıkları araştırma ve tespitler, ülkemizdeki tüm Anıt Ağaç varlığını sağlıklı bir şekilde değerlendirmeye yeterli olmamıştır. Nitekim ne orman alanlarımızın içindeki, ne de orman alanı dışında, cami, medrese, mezarlık ve benzeri kutsal yerlerdeki Anıt Ağaçların kabul edilebilir

Fotoğraf: Cemil GÜLTEKİN

bir envanteri bulunmamakta ve dünya mirası bu doğal anıtların bir sistem ve esasa dayalı tesciline yetkili ve korunmasından sorumlu kabul edilebilir kurum ve kuruluş bulunmamaktadır. Bu nedenle ülkemizin doğal zenginliği olan Anıt Ağaçlar, tahripler sonucu gittikçe azalmaktadır. Bu tahribata örnek olarak, yüzlerce yıllık zeytin ağaçlarını verebiliriz. Örneğin ülkemizde son yıllarda hızla gelişen turistik otellerin yeşil alanları, bahçeleri ve giriş kapıları önlerine (500 hatta 800 yaşındaki asırlık anıt zeytin ağaçları bulundukları yerden sökülerek)

getirilip dikilmekte ve anıt zeytin ağaçları, bir kısım peyzajcılarının süs ağacı olarak kullanılmaktadır. (Alanya ve Tekirova'da Rixos Otelinin bahçesinde ve diğer otellerde olduğu gibi). Bu duruma ülkemizdeki anıt ağaçları saptama, koruma ve tanıtımdan sorumlu ve yetkili kuruluşun olmayışı en büyük nedendir.

Örneklerle, özlü bir şekilde yapılagelen açıklamalarımıza dayalı olarak **ANIT AĞAÇLAR ÜZERİNE ÇAĞRIMIZI YAPIYORUZ.**

ÖNERİLER;

- 1- Dünya doğal varlığı olan ülkemizdeki anıt ağaçların, tespiti, envanterinin yapılması, korunması ve dünyaya tanıtılması konusunda başta Orman Genel Müdürlüğü, Türkiye Ormancılar Derneği, Türkiye Orman Mühendisleri Odası ve benzeri sivil toplum örgütlerinin işbirliği ile bir ana çalışma planının hazırlanması,
- 2- Hazırlanacak plan çerçevesinde, anıt ağaç varlığımızın tespit, koruma, bakım ve tanıtımına yetkili ve sorumlu kurumun belirlenerek, çıkarılacak bir kanunla uygulamaya konulması
- 3- Çalışma planında, yetkili bakanlık kurumu ve projeye katılacak üniversite, sivil toplum kuruluşlarının araştırma, inceleme ve görev alanlarının koordine edilmesi, Envanter çalışmasının mümkün olan en kısa zamanda yapılarak tamamlanmasıyla, kanunla düzenlenecek yetkili kuruma öncelikli altlığın hazırlanması
- 4- Yapılacak araştırma, planlama ve envanter çalışmalarında Avrupa Birliği, Uluslararası Dendroloji Kuruluşlarıyla işbirliği yapmak suretiyle desteklerinin alınması
- 5- Çalışmalara paralel olarak, hazırlanması gereken mevzuata, anıt ağaçların tayin, tespit ve tescilleriyle, korunmalarının tek kurum çatısı altında toplanması hususunun öngörülü olarak dikkate alınması

EN İÇTEN DİLEĞİMİZDİR.

Meslekte göreve başladığım yılla birlikte, araştırmaya başladığım anıt ağaçlar üzerinde yapılacak her türlü çalışma ve benzeri hizmetlerde yer alabilmeyi, mesleki bir onur sayma duygusuyla, umut kapılarına yöneliyorum. 19.01.2018

PASTA LAN, PASTA!

Ahşap Ankara evinin girişindeki holde, halının üzerinde, yer sofrasındaydılar. Arkalarındaki duvar, boydan boya yeşil yağlı boyalı yüklüktü. Daha da küçükken girer, saklanırdı o dolaba. Ortalıktan kaybolunca oraya bakar, uyurken bulurlardı onu, yumuşak ve serin yastık, yorganların arasında... Ahşap dolap kapaklarının bitiminde dar ve karanlık bir bölme daha vardı; hamamlık... Oturdıkları yerin iki yanındaki kapılardan biri nispeten daha büyük bir odaya, diğeri ise penceresiz, karanlık, beton zeminli mutfığa açılıyordu; sonra yine ekleme bir oda; anne ve babanın yatak odası...

Hemen yanlarındaki küçük soba yeni tutuşmuş, hafiften tüterek tıslaya-pıslaya yanmaya çalışıyor, henüz ısıtmıyordu odayı. Çay bardakları, ufak bir kapta siyah zeytin ve ekmek dilimlerinden başka bir şey yoktu sofrada. Ekmekler de kuru ve bayattı zaten, çayına daldırıp yumuşatıyordu. Sofrada başka bir şeyler arandı, yoktu; canı sıkıldı: “Başka bir şey yok mu?” O en küçüktü; anne, baba, abla ve ağabey sustu, başlarını kaldırıp bakmadılar. Bu derin suskunluğa bir anlam veremedi, bir zaman sonra yine sordu: “Ya, başka bir şey yok mu?” Annenin yüzü hafifçe gerildi; uzun kaşlı, siyah gözlü, iri burunlu, esmer tenli, çatık ve Şarklı çehreliydi.

Kardeşler seslenmedi, baba; o her zaman müşfik ve uysal olan insan, güzel adam; durdu, gözleri donuklaştı bekledi, sonra ansızın elindeki çatalı bakır siniye vurdu: “Yok başka bir şey, ne varsa o, beğenmediysen kalk sofradan!” Şaşırdı, böyle bir şeyi hiç beklemiyordu, ne yapacağını bilemedi; boğazına iri bir düğüm oturdu, yutkunamadı, ağlayamadı. Terleyen avuçlarındaki boş lokması büyüdü büyüdü, ellerine sığmadı, usulca sofraya bezinin üzerine koydu, bir şeyler yiyemedi sonra da... Sofraya küsülmezdi, bekledi, birlikte kalktılar. Siyah önlüğünün üzerine kolalı beyaz yakasını taktı, örgü yünden hırkasını giyip okul çantasını eline aldı. Usulca kapıdan çıkarken annesi geldi yanına, başını okşadı. Durdu, ona baktı, bir şeyler diyecekti, diyemedi, yürüdü...

Dışarıda acı bir bozkır soğuğu vardı. Ellerinin üzerindeki deriler derin derin çatlar, kanardı bu mevsimde; gliserinli bir karışım hazırlardı babası, evden çıkarken sürerdi çoğunlukla. Çürük yumurta kokularının, yanmamış kömür dumanlarına karıştığı Hacettepe sokaklarındaydı. İki yandaki kerpiç evlerin ve taş duvarlı bahçelerin iç içe geçtiği dar ve kıvrımlı yollardan Hamamönü’ne doğu ilerledikçe, granit kaplama taşların üzerindeki iri balgam ve sümükler artmaya başladı. Ne

kadar çoktu ve her yerdeydiler; midesi kalkıyordu gördükçe, basmamaya çalışarak atlaya zıplaya yürüdü. Ahşap evlerin çoğunda Konyalı, Yozgatlı seyyar satıcıların; yoğurtçuların, simitçilerin bekâr odaları vardı. Bugün beslenme sırası ondaydı. Evden çıkarken 12 tane simit parası isteyecekti annesinden, söyleyememişti! Dün gece konuşmuşlar mıydı evde; belleğini yokladı, anımsamadı. Okul yolundaki basık ve karanlık camekânlı taş fırının önünden geçerken durdu, parası olsa şimdi; alır yürürdü bol susamlı sıcacık simitleri; ne güzel olurdu! Çaresiz yoluna devam etti; tedirgindi, üzgündü...

Beslenme saati yaklaşırken terliyordu; mutsuz ve huzursuzdu. Gruptaki arkadaşları da soran bakışlardaydılar sanki! Kasıklarında bir sızı belirdi, heyecanlanınca çişi gelirdi. Diğer çocuklar nevalelerini açmaya başlamıştı bile. Okulun hademesi, elindeki bakır süt damacanası ile sınıftaydı. Çocuklar, Marshall yardımı süt tozundan kaynatılmış tuhaf tadımlı sıvıyı, saplı ve çeşitli renklerdeki plastik kupalarına almak için sıraya girmişlerdi. Öğretmenini seviyor, saygı duyuyordu. Anaç ruhlu, iyi kalpli kadın da ona iyi davranır, beğenirdi; bir yandan onların grubundaki hareketsizliği izliyordu. Sınıfın kapısı çalınınca, geniş

ve kararlı adımlarıyla yürüdü ve açtı. Kapının aralığında mantolu başörtülü bir kadın gölgesi belirdi, elinde sofra bezine sarılmış bir tepsi vardı, annesiydi...

Öğretmen, kapıyı kapatıp kucağındaki bohçalanmış tepsiyi kürsünün üzerine koydu. Sınıfa döndüğünde, elli çift meraklı gözün kendisini izlediğini gördü. Durdu, baktı, "arkadaşınızın annesi pasta getirmiş size..." dedi. Sınıfta bir uğultu dolaştı; "pasta lan, pasta!" Adını duydukları ama kendisini görmedikleri gizemli, büyülü bir şeydi; pasta...

Başkentin ortasındaki bu yerde, yoksulluk etkin ve yaygındı. İnsanlar bunun ayırtında değildi. Durumlarından şikâyetçi de değillerdi zamanın burasında. Sürekli ve düzenli geliri olmayan, günlük yaşayan, güvencesiz ve eğitimsiz bu toplum; taassup, yetinme, gelenek ve dayanışma ile ayakta duruyordu. Ders esnasında bazen gözü kararan, fenalaşan olduğunda, hemen bir simit aldırıp yedirirdi Cemile Hanım. Deneyimli eğitimci, çocuğun

evden çıkarken bir şey yemediğini, okula aç geldiğini bilirdi. Hafiften kır düşmüş saçları, beyaz teni, iri ve dolgun gövdesiyle güzel bir kadındı; "Ayaklı Kütüphane" diyordu ona. Derste usulca yanaşır oturuşunu düzeltirdi, girişteki sobanın ısıtamadığı sınıfın duvarına sırtını dayadığında; üşütmesin, soğuklamasın diye... Memurluğu nedeniyle yıllar sonra döndüğü Ankara'da, emekli olduğunu duymuş, koca Bahçelievler'i sokak sokak taramış bulamamıştı o çok sevdiğini...

Tepsiyi saran sofra örtüsü masanın üzerinde özenle açılınca, ortası delikli o kaplarda yapılan kakaolu kek çıktı ortaya. Sınıftaki bütün çocuklar önlerindeki azıkları unutmuş, buna odaklanmıştı. Öğretmen, bir bıçakla ince ince dilimlemeye başladı; bir yandan sayıyor ve sıralara gönderiyordu. İş zordu, bütün sınıf tatsın istiyordu bu şeyi. Parmak kalınlığındaki dilimleri alan çocuklar, önce göz hizasında inceliyor, sonra dilinin ucuyla bir parça ısıyor, birbirlerine bakıp gülüşüyorlardı. Sonlara

doğru dilimler iyice incelemeye başladı ama heyecanlı bekleyiş sürdü. Sonunda bütün sınıfa bir pay olarak dağıtılmıştı. Öğretmen ona döndü; "annene selam söyle, teşekkür ederiz" dedi. Çocukların kendisine ıplık baktıklarını görünce heyecanlandı, utandı...

Okuldan dönerken, kanatları olsa uçacaktı sanki. Evinin önüne gelince durdu, yüreği güp güp atıyordu. Yeşil boyalı ahşap avlu kapısının demir tokmağına basıp açtı. Isıtmayan kış güneşi asma çardaklı küçük bahçede alaca gölgeler yaratıyordu. Baktı, mor çiçekler açan sarmaşıklı duvarın altındaki sedirde komşu kadınla oturuyordu annesi. Şiltinin bir kenarında sütbeyaz Ankara kedisi kıvrılmış uyuyordu. Elindekileri bırakıp koştu, sarıldı, gür siyah saçlarına dayadı başını, anne kokusuydu burnuna dolan; konuşmadılar, öylece kaldılar...

Tarık Barbaros Pilevne

29.12.2017

Küresel İklim Değişimi, Biyoenerji, Enerji Ormancılığı ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları Kitabı

Yayınevi: Efil Yayınevi
Baskı Tarihi : Şubat 2018
IBN No: 978-605-2294-08-6 Sayfa
Sayısı : 696 Sayfa
Baskı: Renkli

Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Nedim SARAÇOĞLU'nun hazırladığı , içeriğindeki özellikle enerji ormancılığı, kavrulmuş odun peleti teknolojisi, karbon

ayak izi, biyoenerji ve odun peleti üretim teknolojileri gibi konularla Türkiye'de ilk ve tek olan Küresel İklim Değişimi, Biyoenerji, Enerji Ormancılığı Ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları başlıklı kitabı Efil Yayınevi tarafından Şubat 2018'de yayınlanmıştır. Kitap içeriğindeki bilgilerle orman, tarım, mühendislik, çevre, enerji ve fen fakülteleri öğrencileri ve akademisyenleri ile enerji üreten şirketler, kamu ve özel sektör ilgililerine karar verme aşamalarında katkı sağlayabilecektir.

Bir Yıldız Kaydı

Fevzi KALELİ

TOD Genel Başkanı

Seninle tanışmamız yine böyle bir kış ayında başladı. 1995 yılında Kütahya'dan Amasya'ya bölge müdür yardımcısı olarak atandığında.

Bu tanışma kısa sürede arkadaşlığa ve nihayet dostluğa dönüştü. Bunda senin insanlara yaklaşımının ve hiçbir kimse hakkında art niyetli olmamanın çok büyük katkısı olduğunu özellikle belirtmek istiyorum.

Amasya'da sen bölge müdür yardımcısı ben bölge müdürlüğünde mühendis olarak dört seneyi geçkin bir süre birlikte çalıştık. Personele yaklaşımın ve babacan tavırlarınla insan sevgisini daima ön planda tuttuğunu ilgiyle izledim.

Ormancılık çalışmalarında birlikte katıldığımız birçok tatbikat ve seminerlerde tüm personelin size olan saygı ve sevgisini kazandığınız aramızda geçen diyaloglara da yansiyordu.

Yıllar çok çabuk geçti. Belki de biz öyle algılıyoruz. Amasya'dan ben Ankara'ya, daha sonra da sen Sinop'a bölge müdürü olarak atandın.

Birçok defa gerek görev gereği gerekse birbirimize yaptığımız dost ziyaretlerinde birlikte olduk. Bu görüşmelerimizde Amasya'daki tavırlarınızdan en ufak bir değişiklik olmadığını gördükçe çok mutlu oluyordum.

Orman Genel Müdürlüğü müfettişi olarak Ankara'ya geldiğimizde yollarımız yine kesişti. Burada da birbirimizi hiç yalnız bırakmadık. Ta ki Gazi Hastanesindeki vedalaşmamıza kadar...

Gece oğlun Uğur; "Babamı hastaneye kaldırdık" diye telefon edince sabahı zor ettim, sabah hastaneye geldiğimde çocukların, kardeşin ve arkadaşlarımızdan Kadir ALBAYRAK, İbrahim KAHRAMAN, Hüseyin YENİKOMŞU ile Muhammet TAKKAL'ı gördüğümde, doktorlar ile görüştüklerini, servise alınacağını, durumunda telaş edecek bir şeyin olmadığını söylediklerinde oldukça rahatlamıştım. Seni görmek için Acil Servisteki yattığın odaya girdiğimde sevgili eşin Selime Hanım senin yanında sana bir şeyler yediriyordu.

Seni o zaman acil yatacak hasta gibi görmedim. Bir parça sohbet ettikten sonra vedalaşırken elimi tuttuğunda bana; "Ağabey ellerin çok soğuk kendine dikkat et diye nasihat ederken ikimizin de gözlerinden yaşlar süzülüyordu.

Ertesi gün; 65 sene ara vermeden çalışan kalbin saat 04.00'de duruvermiş, bir daha çalışmamak üzere.

İşte bir YILDIZ böyle kaydı.

Aileni sevenlerini çok erken terk ettin be TURGUT. Babanı, köyünün topraklarını bu kadar mı özlemiştin...

Mekanın cennet olsun, nurlar içinde yat.

Rahat uy

SENİ HİÇ UNUTMAYACAĞIZ

Sonsuzluğa Uğurladıklarımız

DURAY DEMİR
ELMALI – 1952
ORMAN FAK. – 1977
DENİZLİ – 23.01.2018

A.HULUSİ AKSARI
FETHİYE – 1946
İ.Ü. ORMAN FAK. – 1971
İZMİR – 02.02.2018

METİNER ÇALIŞ
M.KEMALPAŞA – 1942
İ.Ü. ORMAN FAK. – 1968
ÇANAKKALE – 08.02.2018

PROF.DR. FAHRİ BATU
KİLİS – 1937
İ.Ü. ORMAN FAK. – 1960
ANKARA – 13.02.2018

ŞERİF TORLAKÇIK
ÇAYCUMA – 1943
İ.Ü. ORMAN FAK. – 1964
İZMİR – 16.02.2018

MUSTAFA TIRPAN
TAVŞANLI – 1917
İ.Ü. ORMAN FAK. – 1942
ANKARA – 22.2.2018

ORHAN ATAMAN
BEŞİKDÜZÜ – 1919
İ.Ü. ORMAN FAK. – 1944
ANKARA – 04.03.2018

İSMET ÖZTUNALI
RAHOVE – 1930
İ.Ü. ORMAN FAK. – 1952
MUĞLA – 12.3.2018

*Sonsuzluğa uğurladığımız üyelerimize
Tanrı'dan rahmet yakınlarına ve meslek
kamuoyumuza başsağlığı dileriz.*

TOD - Türkiye Ormancılar Derneği
Tuna Caddesi No:5/8 Kızılay-ANKARA
Tel: 0312.433 84 13 Faks: 433 26 64

www.ormancilarderneği.org

f facebook: Türkiye Ormancılar Derneği

t twitter: ormancilarderne

ÜYELİK AİDATLARI için;
Türkiye Ormancılar Derneği
Ziraat Bankası Yenişehir Şubesi
(Şube Kodu: 471)
IBAN
TR250001000471397751395002
(TL Hesabı)

*Hesaplarımıza yapacağınız üyelik
aidatı ve diğer ödemeleriniz için
Türkiye'nin tüm Ziraat Bankası
şubelerinden kesinlikle herhangi bir
masraf alınmayacaktır.*

*Derneğimizin yıllık üyelik aidatı
60 TL'dir.*

